UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Bartolvs A Saxo Ferrato in primam Digesti Veteris Partem

Bartolus

Lugduni, 1567

Commodati & conducti.

urn:nbn:de:hbz:466:1-96393

Visual Library

LEX XXVIII.

VBi quis. Interuentu noue perſone conſti‑tuentis non preſumitur nouatio, h.d. ¶ Op. quod preſumatur nouatio ſecundum iſta tempora, vt C. de nouat. l. fi. ⁊ Inſti. quib. mod. tol. ob. §. preterea. Sol. illud eſt verum in ſtipulatiōe, ſecus in cōſtitu‑to, vbi nō preſumitur nouatio, niſi appareat. ſ. e. l. item illa. §. fi. ⁊ ibi dixi. Quo caſu ſi apparet facta nouatio, debitor prim⁹ poſ‑ſet conueniri, ſaltem ope exceptionis. l. pen. ff. de preto. ſtipul.

LEX XXIX.

a **Q**Ui iniuriarum. a Actiōes ex delicto poſſunt in conſtitutũ deduci. h.d. Querit gl. ad quid tenebitur ille, q tene‑batur actione iniuriarum? Reſpondet, quod inquan‑tum actor iurauerit, intellige hoc, vt no. ff. de iniur. l. iniuriarũ. ¶ Sed contra hoc opp. ergo ante iuramentum nō valet conſti‑tutum, cum non ſit debitum. Glo. reſpondet, ⁊ bene, quod ſubeſt
* debitum, licet ſit nobis incertũ. * Unde ratio dubitandi fuit in hac lege: quia videbatur conſtituere incertum. Ratio decidēdi fuit per l. ſi ita fuerit. ff. de re. dub. iuncto §. incertis autē. Inſti.
* de leg. ⁊ §. curare. Inſti. de actio.]

ADDITIO.

a ALE. ¶ Qui iniuriarũ. Iſtũ tex. no. Bal. i l. j. C. ne ex deli. defun.

LEX XXX.

SI quis duobus. Per ſolutionem fa‑ctam adiecto in con‑ſtituto, qui non erit adiectus in principali, tollitur a‑ctio principalis ope exceptionis. h.d. Opp. per ſolu‑tionem factam adiecto quis liberatur ipſo iure. ſ. eo. l. ſed ⁊ ſi fi‑lio. §. j. Huius timore hec lex intellecta eſt tribus modis. Prio modo, quod hic fuit adiectus in cōſtituta, non in prima actiōe, ⁊ hoc duobus modis poteſt intelligi. Primo modo, quod ſolui‑tur adiecto reſpectu conſtituti ſeu obigationis de cōſtituta, a qua per ſolutionem liberatur ipſo iure, ſed ab actione prima li‑beratur ope except. ōis. Sed huic obſtat tex. qui dicit, propria actione pecunie conſtitute manet obligatus, ergo ab actione de conſtituta non liberatur. Ideo glo. volens ſuſtinere dicit, quod hic non debent eſſe illa verba propria actione. Uel ſi habes illa verba, expone, id eſt, certi cōdictione, que competit nomine pe‑cunie, que poſtea conſtituta eſt. Sed quia hec lec. facit violentiã litere, ideo alij Moderni volentes ſuſtinere dictam lect. dicunt, quod hic fuit adiectus ſolum in cōſtitutum, ⁊ quod hic fuit ſolu‑tum adiecto reſpectu prime obligationis, in qua non erat adie‑ctus, ideo non liberatur a cōſtituta ipſo iure, ſed ope exceptio‑nis, ⁊ ſic litera procedit plane. Tertij timore huius cōtrarij di‑uinant in expoſitione huius legis, vt dicit gl. Iac. But. dicebat ꝙ gl. voluit facere mentionem de opi. Hug. qui intellexit, quod hic fuit adiectus in vtraqȝ, tamen ipſi adiecto fuit ſolutuȝ poſt prohibitionem factam a domino, ideo non contingit liberatio ipſo iure, ſed ope exceptionis. Iſta eſt eius lec. que continet di‑uinationem. Preterea non eſt vera, vt l. illud. ff. de ſolu. nō enim poteſt dominus prohibere, vt ibi patet.

LEX XXXI.

a **L**Ucius. a Qui conſtituit ſe ſoluturũ, qđ aliqs debet tanquam ipſe deberet, nō tene‑
* tur. * h.d. ¶ Opp. ſufficit, quod cōſtitutũ ſit debituȝ, licet non ſit debitum a cōſtituente l. hactenus. ſ. eod. Sol. veruȝ eſt, ſi quis promitteret tanquam debitum ab altero, ſed hic promiſit tanquam debitum a ſe. Facit l. ſi pene cauſa. §. j. ſ. de condi. indeb. ¶ Secundo opp. quod iſta epiſtola ſaltem in‑ducit probationem, quod ad iſtũ peruenerit, vt l. Publia. in fin. ff. depoſi. Sol. poſito, quod hoc eſſet, iſta probatio nō eſſet ſuffi‑
b ciens[b] ad aliquam obligationem inducendam, ſeu demonſtran‑dam. Nam licet pecunia, quã alteri dediſti, vel crediſti, ad me peruenerit, nō teneor propter hoc. l. his ſolis. ſ. de cond. indeb. ⁊ l. non aduerſus. C. ſi cer. pe. ¶ Ultimo op. qꝛ hic debitor erat tutus exceptione doli, ergo nō repetit ſoluens. vt l. qui exceptio‑nem. ſ. de condictio. indeb. Sol. hic erat tutus exceptione facti, ſeu intentionis, cum obligatio erat nulla, vt dicitur in tex. ⁊ no. in l. qui ſe debere. ſ. de condi. cau. da.

ADDITIONES.

a ALEX. ¶ Lucius. Iſtũ tex. alle. pro ſingulari Bal in l. ſi abſen‑tis. C. ſi cer. pe. ad fi. quod ſi in inſtrō nō vȝ principale, nec etiam tenet cōfeſſio acceſſoria ſuper eo, nec precedtum guarentigie, vi‑de tamē not. Bal. in l. certi condictio. § ſi nummos. in vlti. col. ſ. ſi cer. pet. ⁊ ſimiliter iſtum tex. ad id quod ſ. alle. Bal in ru. C. eo. in l. poſt legatum. ff de his qui. vt indi. vbi dicitur, ꝙ vbi inſtru‑mentum eſt nullum, nulla eſt confeſſio appoſita in eo. ⁊ Inno. in c. cum venerabilis. de excep. in c. cum olim. de cēſi. facit quod vo‑luit gl. ⁊ Bart. in l. ij. C. de bon. poſſ. ſecundum tabu. Et ad iſtud dictum Bar. vide in ſimili Bal. in l. ex teſtamēto. C. de fideicom. ⁊ Bal. in c. j. de feu. da. in vicem leg. cōmiſſorie: ⁊ vide poſt Bar. in l. poſt legatum. de his qui. vt indig. dum Bar. alle. Inno. in c. cum venerabilis, ⁊c. adde pulchre Ro. conſi. cclxxxiiij.

a POMA. ¶ Lucius. Uide cōcor. ad iſtũ text. Barba. conſil. xliij. vol. j. Alex. reputat iſtum tex. ſing. in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chry‑ſogonus. ff. de verb. obl. ⁊ in l. j. §. ſi vir. ff. de acquir. poſ. Et vide ad quid alleget iſtum tex. Barb. conſi. xxviij. vol. j.

* CLAV. ¶ Tenetur. Hanc legem allegat pro ſingulari Bal. in l. ſi abſentis. circa fin. C. ſi cer. pet. ⁊ in rub. C. eod. Ubi dicit, qđ ſi non valet actus principalis, non valet confeſſio facta per eum, de quo etiam Cano. in c. ſi diligenti. de foro compet. c. at ſi cleri‑ci. de iudic. Bar. in l. ſi confeſſus. de cuſto. reo. ff. Tu tamen vi‑de contrarium per Iaſ. in l. ſub pretextu. C. de tranſac.

b ALEX. ¶ Sufficiens. Uide Baldum in rub. C. eo.

Commodati. Rubrica vi.

¶ Continua rubricam vt in glo. Rubrica vj.

LEX I.

AIt pretor. Quero, vtrũ fecerit pretor hoc edictum, ⁊c. ⁊ dicit, quod ſequit̃ ⁊ innuit quod hec actio eſt pretoria. Contra, infra eo. l. in commodato. §. ſicut. Sol. vt in glo.

1 ☞ Habitatio poteſt commodari.
2 Statutum quod de quolibet contractu, ex quo alteri queritur ius, ſoluatur gabella, quod ſoluetur de contractu commodati.
3 Actio preſcriptis verbis quando habeat locuȝ pro cōmodato.

a §. **Huius edicti.** a Cōmodari pōt res mobilis, ⁊ immobilis, ⁊ incorporalis. h.d.
1 ¶ Oppo. quod habitatio non poſſit commodari. Nã habitatio ꝯſumit̃, nec reddit̃, cũ de natura cōmodati ſit, vt reddat̃, nec trãſ‑eat dñiũ vel eius poſſeſſio, vt l. rei cōmodate. ff. eo. Huius timo‑re exponũt hic quidã, habitationē cōmodari, id eſt domũ cã ha‑bitandi. Nã iſta nomina verbalia ponũtur qñqȝ pro proprio no‑mine rei. Nã poſſeſſio qñdoqȝ ponit̃ pro re poſſeſſa, vt l. iterdũ. ff. de verb. ſignifica. ⁊ in vulgari dicimus lectionem, id eſt rem le‑ctam. Certe in hoc iſte ver. Iulianus. nihil adderet precedenti‑bus, cum intendat addere ex eo quod dicit amplius. Dic ergo quod dom⁹ dicitur commodari a domino ſeu bonefidei poſſeſſo‑re. habitatio d꞉ cōmodari ab eo, qui hȝ ſolũ ius habitatiōis. Et eodem modo poſſet commodari vſuſfructus, ⁊ alie ſeruitutes. Et ſic habes quod mobilia, ⁊ immobilia, ⁊ incorporalia commo‑dari poſſunt, ⁊ illud quod commodatur, debet reſtitui, in vſu au‑tem eius conſiſtit donatio. l. in edibus. in princ. de dona. Et hoc
2 facit ad queſtionem, dicit ſtatutum, † quod de quolibet contra‑
b ctu, [b] ex quo alteri queritur ius, debet ſolui gabella, an ſoluetur de ꝯtu cōmodati? Certe ſic, facta eſtimatiōe illius vſus, in quo conſiſtit donatio, vt d. l. in edibus. ¶ † Opp. de l. ſi gratuitã. ff. de preſcriptis verbis, dicit gl. fateor, quod cōpetit actio cōmo‑dati, ⁊ etiã actio p̃ſcriptis verbis. l. ꝯria hoc nō vr̃ verũ, qꝛ actio p̃ſcriptis verbis nō cōcurrit cũ alia. ff. de preſcriptis ver. l. quo‑ties. nec hȝ locũ in ꝯtibus noīatis. l. iij. eo. tit. ideo dicit Gulie. quod hic loquitur, quando commodatur ad certum, ⁊ determi‑natum vſum, tunc enim eſt proprie commodatum, ſecus ſi ad in‑certum, vt ff. eod. l. in commodato. §. ſicut. ⁊ ibi videbitis, ⁊ tunc haberet locum actio preſcriptis verb. vt in contrario.

ADDITIONES.

ALEX. ¶ Huius edicti. Uide hic Paul. de Caſt. qui querit qs poſſit commodare habitationem.

b ALEX. ¶ De quolibet contractu. Uide Pau. de Ca. hic qui ꝯ‑rium tenet, ⁊ contra Bar. hic etiam tenet Paul. de Caſt. in l. rei commodate. per iſtum tex. ff. eod.

1 ☞ Pupillus quando teneatur actione commodati.
2 Pupillus quando dicatur factus locupletior.

§. **Impuberes.** Si commodatum ab initio nullo iure conſiſtit, ex poſtfacto nō re‑conualeſcit, ſecus ſi ſaltem iure naturali conſiſtat. h.d. vſqȝ ad §. ſi reddita. ¶ Opp. ad iſtum tex. de l. ſed mihi. hoc eo. tit. Huius timore due hic ſunt lec. prima quod lex, ſed mihi. corrigat hunc §. ⁊ hoc innuit dictio, ſed. que denotat diuerſitatem in iure, ⁊ li‑
a cet hec l. ſed mihi. loquatur [a] eo caſu in quo pupillus factus eſt locupletior, idem tamen eſt, ſi dolum commiſit, vt l. j. §. an in

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

pupillum.ſ.depoſi.ꝛ iſta eſt vna lec.que tangitur per gl.hui⁹ §.
4 ꝛ in prin.gl.ſuper l.iij. Alia lec.eſt,† ꝙ diuerſo caſu loquat,ſci-
licet quod ſi ab initio non cõſiſtit commodatũ iure ciuili vel na
turali:quia pupillus erat infans,vel a tutore accepit in commo
datum.tunc nullo caſu detur actio cõmodati,quia ab initio non
cõſiſtit,vt in hoc §.impuberes.ꝛ l.nec in furioſum,Sed ſi ab ini
tio conſiſtit,ſaltẽ naturaliter,quia pupillus erat proximus pu-
bertati,tunc tenetur vtili actione cõmodati,quatenus eſt fact⁹
2 locupletior,† vel ſi dolum commiſit.d.l.iij.in prin.ꝛ ſic non corri
git precedentia,ꝛ ſecundũ hanc lect.ſummaui vobis,que lec. tã
gitur in ſi.gl.ſuper l.iij. ¶ Quero quando pupillus dicatur fa
ctus locupletior.Reſpõ.ſi non eſt effectus pauperior,vt dicunt
quidam,quos Io.reprehẽdit.Sed certe intelligendo nõ eſt iu
ſta reprehenſio.Naz illi qui dicunt quod eſt locupletior eoipſo
quod non eſt effectus pauperior,intelligunt ſi nõ eſt pauperior,
faciendo illud quod ab eo petitur per actionẽ cõmodati.l.in pu
pillo.de ſol.Ideo ſi pupillus habet rẽ,ꝛ conuenitur,vt eã reſti-
tuat,tenetur,qꝛ reſtituẽdo non dicitur pauperior.Et circa in-
tellectũ huius,vide ſ.de fideiuſ.l.ij.ꝛ quod ibi no.in gl.ꝛ ibi dixi.

ADDITIO.

a ALEX. ¶ Loquatur.Sed quid ſi pupillus culpam commiſit,
an teneatur.Dic quod non,niſi naturaliter.gl.eſt no.in l.ij.de fi
deiuſſ.ꝛ ibi vide Bar.

LEX III.

1 ☞ Redditur ſi res deteriorata in actionibus bone fidei,non vi
detur reddi.
2 Intereſſe deteriorationis rei commodate nomine qua actione
agatur.
3 Libellus quando agit ad intereſſe ratione deteriorationis rei
commodate.

Sed mihi videtur.

1 § Si reddita. † In actionib⁹ bone fidei nõ videt res reddita,que
deterior redditur,ideo actio prima durat.h.d. ¶ Opp.qd imo
a videtur reddita,ꝛ quod actio prima tollatur.a l.exhibitiõis.C.
ad exhib.So.ibi loquitur in actionibus stricti iuris,quibus vi
detur reddita,niſi prorſus in alia forma reddat.l.Iulianus.§.
2 ſi qs.ſ.ad exhib. ¶ † Quero,qua actiõe agat pro iſto intereſſe
deteriorationis.Gl. hic vacillat.Materiã iſtã perfecte ponit
in l.ꝛ elegãter.§.non ſolum.ſ.de dolo.ꝛ doc.in l.exhibitionis.ſ.
b alleg.Sed quãtum ad propoſitum ſpectat[b] dic,Quandoqꝫ non
ſoluitur tota res,ſed pars rei,ꝛ tunc pro alia parte tantum eſt
agendũ.l.ſtipulatus.ſ.de ſolut.Quãdoqꝫ ſoluitur tota res per
fecte quantum ad ſe,ſed cum defectu alicuius iuris, vt puta,qꝛ
non eſt cautum de euictione,ꝛ tunc agitur actione prima ad in-
tegram rem.l.etiam.de ſolut.ꝛ l.Iulianus.§.j.de verb.obl.ꝛ ibi
dixi.Quandoqꝫ ſoluitur res,ſed deteriorata in ſe,ꝛ tunc ſi qdẽ
erat debita ex cõtractu bone fidei,ꝛ nõ videtur reddita,ſed du-
rat prima actio,vt hic,ꝛ ſ.depoſi.l.j.§.ſi rem.Aut actiõe ſtricti
iuris,ꝛ tunc tollitur actio prima,ꝛ agetur actiõe de dolo vel in
factum,vt l.ꝛ eleganter.§.non ſolũ.alleg.d.l.exhibitionis.C.ad
3 exhib. ¶ † Quero,qualiter formatur libellus?Reſpõ.ꝙ ſecu-
re poterit in libello narrari quod tibi rẽ cõmodauit,ꝛ quod red
didiſti deteriorem me ignorante.hoc dico pro his que no.in l.in
hac.ſ.de triti.quare peto dictam rem vt conſequar intereſſe de
teriorationis,vt probatur in d.l.Iulianus.§.j.de verbo.oblig.

ADDITIONES.

a POM. ¶ Prima tollatur.Vide Are.conſi.lxxxiij.
b ALEX. ¶ Spectat.Vide Bar.in l.eũ qui ita.§. pen.de ver.ob.

1 ☞ Commodati in actione iuratur in litem,ſicut in ceteris bone
fidei.
2 Bone fidei in iudicijs eſtimatio vt creſcat,inſpicitur tẽpus rei
iudicate.
3 Tempus litis conteſtationis quo ad eſtimationem,inſpicitur
in iudicijs ſtricti iuris.
4 Iuramentum in litem eſt duplex,ſcilicet affectiõis,ꝛ veritatis.
Et de eius forma.
5 Iuramentum in litem affectionis, non defertur,niſi ob dolum
commiſſum in non parendo iudici precipienti rem reſtituere.
6 Iuramentum veritatis in litem preſtatur propter dolum com-
miſſum ante ſententiam,quandoqꝫ propter difficultatem proba
tionis.
7 Eſtimatio rei commodate propter morã nõ reſtituentis,a quo
tempore incipiat creſcere.
8 Eſtimatio rei commodate vſqꝫ ad quod tempus creſcat,ꝛ n.14.
9 Cautio iudicatuz ſolui,ꝛ damni infecti,toties committitur,quo
ties intereſt.
10 Statutum de eſtimatione damni creditur damnum paſſo vſqꝫ
ad certam ſummam,quod damnum paſſus debet iurare de dã-
no paſſo tempore dati damni.
11 Statutum ꝙ inſtrumenta guarentigiata habeant executionem
paratã,an inſtrumentum continens quantitatem frumenti vel
olei habebit ſuper eſtimatione propter moram executionis.
12 Eſtimationem creſcere poſt ſentẽtiam intellige deducto tempo
re,quod datur iudicatis ad ſoluendum.ꝛ vide nu.13.
15 Mora actoris quando faciat eſtimationem decreſcere.
16 Eſtimationẽ propter moram probãdi ac etiam ſentẽtie ferẽde.
18 Stricti iuris in actionibus nunquam veniunt vſure.
19 Indebiti in condictione illud eſt in obligatione,in quo quis eſt
locupletior.

a § In hac actione. [a] Iſte §.redditur difficilis pp̃ter varietatẽ lecturaꝝ.
Videt em̃ ꝙ intellect⁹ nr̃orũ doc.antiquoꝝ fuerit obtenebrat⁹
i intellectu hui⁹ §.ꝛ repio hic in gl.ꝛ in gl.l.i hac ſ.de triti.hũc
§.legi ſex modis.Gul.de cu.in l.vinũ.ſi cer.pet.legit eũ ſeptimo
mõ.Ego legaz eũ vobis octauo mõ,ꝛ ex iſta octaua lec. reddit
hic §.facillimus.ꝛ eſt iſte §.ita breuis in ſuis dictis,ꝙ nõ poteſt
ſummari,habet enim tria dicta,vt videbitis.Caſum in termi-
nis pp̃ter diuerſitatẽ lec.pono in nube.quas lect.ſ.declarabo,
1 ſeu recitabo per cõtraria. ¶ † No.ex j.particula ꝙ in hac actiõe
iuret in litẽ,ſicut in ceteris bone fidei actiõibus,ꝛ iſta pars nõ
2 habet varietatẽ. ¶ † No.ex ij.parte ꝙ in iudicijs bone fidei de
3 bemus inſpicere tempus rei iudicate. ¶ † Ex iij.parte no.ꝙ in
iudicijs ſtricti iuris inſpicimus tẽpus litis conteſtationis,ꝛ he
due particule habẽt varietates predictas. ¶ Op.ſecũdum hoc
melioris cõditionis erit iudiciũ ſtricti iuris,quã bone fidei.Na
in iudicijs ſtricti iuris iudex quãdo deuenitur ad eſtimationez
poteſt habere reſpectũ a tẽpore litis ꝯteſtatiõis vſqꝫ ad tẽpus
ſentẽtie.Huius timore Io.legit hanc legẽ in ſecunda parte hoc
modo,ꝙ in actionibus bone fidei inſpicitur tẽpus rei iudicãde,
ſubaudi,ꝛ etiã tẽpus more quãdo mora p̃ceſſit,ꝛ hoc,ſ.ſubaudi
tũ ꝙ a tẽpore more probat per argumentũ a minori.Cũ enim in
ſtricti iuris iudicijs,de quibus minus videtur,inſpiciatur tem
pus litis cõteſtationis,ergo multo magis in actionibus bone fi
dei,in quibus exuberãtius poteſt officiũ iudicis.ꝛ ſecundũ hãc
lec.exponit quãuis,pro,cũ.ꝛ iſta lectura tangit hic in ſi.gl.vide
gl.ibi.Itẽ quod dicit hic,rei iudicãde,ꝛc.Ad iſtã lecturã ſignã
tur oppoſitiones que ſunt in prin.gl.ꝛ op.ꝛ videtur ꝙ inſpicia
tur tẽpus obligationis contracte.l.hominẽ.ſ.mandat.Solu.ibi
eſtimatio petitur iure obligationis,hic vero ipſa res petitur
principaliter,ſed eſtimatio venit officio iudicis. ¶ Secũdo op
po.ꝛ videtur quod in cõtractibus ſtricti iuris inſpiciatur tem
pus more,vt l.vinũ.ſ.ſi cer.pet.l.ſi.ſ.de tritica.Sol.ſi quidẽ in
telligis legẽ iſtã in quãtitate debita actiõe ſtricti iuris,tũc ibi
inſpicitur tẽpus litis cõteſtatiõis,vt hic,niſi mora preceſſerit,
quia tũc inſpicitur tẽpus more.vt l.cõtraria.Si vero intellige-
res hũc §.in ſpecie debita,ſi quidẽ nulla preceſſit mora,tũc red-
di debet talis,qualis eſt,vel qualis eſſe deſijt,vt d.l.i hac.Si ve
ro fuerit in mora tenetur quãti plurimi fuit a tempore more,ꝛ
ſecundum hoc oportet te intelligere in ſpecie debita ꝙ nulla mo
ra preceſſit lit.cõteſt.Inquantũ vero hic dicitur ꝙ hic §.poteſt
intelligi in quãtitate debita,non procedit,quia ſumus in mate-
ria cõmodati,ꝛ quãtitas,vt quãtitas nõ cõmodatur.Et iſta re-
prehẽſio tãgitur in l.in hac.de triti.in gl.magn.Prout vero lo
quitur in ſpecie debita in eo,qd intelligunt.l.in hac.de trit.ꝙ ibi
non preceſſit mora,ſed culpa,in primis tribus caſibus illius le-
gis verum poteſt dicere,ꝛ erit noua lectura ab ea,quã ibi tenui,
vt declarabo vobis ſ.in queſtionibus.Inquantũ vero hic intel
ligũt in ſpecie debita,ꝛ quod mora non preceſſit lit.conte.dicit
verũ in ſe,tamen ſecundũ illã lect.nulla eſſet differentia inter a-
ctiones bone fidei,ꝛ ſtricti iuris,quod eſt contra tex.Preterea
exponẽdo quãuis,pro,cum,eſt violare tex.bene enim ſciuit pro
prie loqui Iuriſcõſultus,quãdo voluit,ideo Ioã.vidẽs iſtam
lect.improprìare literam,legit eam ſecundo modo,ꝛ iſta lect.nõ
ponitur hic in gloſſ.ſed ponitur in gl.magna,in d.l.in hac.in di-
ſtinctione que ponitur circa finem eius.ſecundum Ioan.poni-
tur etiam hec lect.in l.vinum.ſ.ſi certum peta.ꝛ eſt talis ſcilicet
quod principium loquatur de eſtimatione,que fit per iuramen-
tum in litem,ꝛ hoc non mutatur.In ver.ꝛ rei.loquitur de fru-
ctibus,qui in actionibus bone fidei veniunt a tempore more,ꝛ
hoc eſt quod dicit text.inſpici tempus rei iudicande,hoc eſt mo
re quo tempore debuit res iudicari,ſed in actionibus ſtricti iu
ris veniunt fructus a die litis conteſtate,non more.l.cum fun-
dus.ſi cer.pet.in prin.iſta lect.eſt vera in ſe,tamen non congruit
huic §.quia tex.dicit rei iudicande tempus quanti res ſit obſer
uabitur.nõ quia dicit quãti res ſit.ꝛ ſic loquitur de eſtimatione
rei,nõ de fructib.ꝛ per hoc Azo receſſit hic ab iſta lect.ibi dum
dicit,ſed Azo facit vim in eo quod dicit,quanti res ſit, ꝛc. que

verba

verba proprie reſpiciunt reprehēſionem dicte lecture Io.poſi-
te in dictis glo.⁊ nō eius que ponitur hic. Preterea, dicere qđ
principium loquatur de eſtimatione rei,⁊ ſtatim faciat trāſitū
ad fructus, videtur abſonū, ideo ipſe Azo legit hanc legē ter-
tio modo. Debetis enim ſcire quod in facienda eſtimatiōe duo
tempora ſunt conſideranda. Unum eſt tēpus a quo debeat ha-
beri ratio meliorationis,⁊ deteriorationis. Aliud eſt tpˢ vſq;
ad quod Io. intellexit qđ hic loquitur de tempore a quo, Azo
vero dicit, quod hic loquitur de tēpore vſq; ad quod, vñ legit
ſic. In actione commodati, ſicut in ceteris bone fidei actionibꝰ,
iuratur in litem, vt hic in prin.⁊ hoc contingit propter dolum
tm̄, vt ſ. de in lit. iur. l. in actionibus. Sed quando nō eſt cōmiſ-
ſus dolus, ſed venit fienda eſtimatio per probationem teſtium,
tunc inſpicitur in contractibꝰ bone fidei, quāti plurimi res fue-
rit a tempore in more vſq; ad ſñiam, vt hic in ſecūdo dicto. In
contractibus vero ſtricti iuris, in quibus non iuratur in litē,
ſiue dolus ſit cōmiſſus, ſiue non, inſpicitur quanti plurimi fuit
a tempore more vſq; ad tempus litis cōteſtatiōis, vt hic in ter-
tio dicto,⁊ ſecundū hoc in prima parte fuit cōmiſſus dolus, in
ſcđa culpa, in tertia ſiue dolus, ſiue culpa non curo, vt hic di-
cit in prima gl. huius §.⁊ hec eſt lec. Azo. hic poſita. ¶ Ad hāc
lec. opp. de l. in hac. in fi. de triti. vbi dicitur inſpiciēdū eſſe tpˢ
more, Sol. fateor quod inſpiciatur tēpus more, vt ab eo inci-
piat,⁊ poſſit creſcere vſq; ad ſñiam, vel vſq; ad lit. cōteſ. vt hic.
¶ Scđo opp. qđ inſpiciatur tempus obligationis. l. hominē.
infra manda. Sol. in ſpeciali caſu loquitur,⁊ ita ptranſit Azo.
¶ Contra predicta oppo. de l. Iulianus ſcribit ſi hominem. in
fi. ſ. de rei vendic. Solut. intelligo hunc finem, etiam qñ fuit in
culpa non in dolo. Ita dicit hic Azo,⁊ hoc contradicit aliquā-
tulū gl. prime poſite in hoc §. que intelligit hunc finē ſiue in do-
lo, ſiue in culpa. Unde volēdo ſuſtinere Azo. poſſumus dicere,
ꝙ prima gl. nō fuit ſua. Iſta lec. non eſt vera in ſe, qꝛ in actioni-
bus ſtricti iuris creſcit id quod intereſt vſq; ad ſñiam, vt l. vbi
exigit. §. j. de eden. Preterea ſm Azo. per lit. cōteſta. efficeret
deterior conditio creditoris contra l. nō debet. de reg. iur.⁊ l.
aliā. de noua.⁊ ſic videtur neceſſe quod iſta lex intelligat de tē-
pore a quo mora incepit creſcere, vnde remanet contrariū de
d. l. in hac. que dicit quod a tempore more in ſtricti iuris iudi-
ciis. ⁊c. Unde alij legūt alio modo, que lec. ponitur in gl. magna
in d. l. in hac. ideo redeo ad eam ibi, ſed ſi tempus more, ſiue ſen-
tentie inſpiciatur, ⁊c. Legit ergo iſte §. quarto modo ſm Plac.
qđ intelligat ſimpliciter, prout litera iacet, vt inſpiciat tempꝰ
rei iudicande in contractibus bone fidei, in actionibus ꝟo ſtri-
cti iuris, tempus litis conteſt. Non obſ. l. in hac. quia loquitur
qñ actio triticaria proponebat ex contractu bone fidei. Eſt eñ
gñalis, ⁊c. vt l. j. de triti. Sed adhuc obſtat finis illius l. in hac.
vbi dicit inſpici tēpus more, ſed ipſe exponit hic, dum dicit, tē-
pus rei iudicāde, id eſt tempus more, tunc enim res debuit iu-
dicari. Iſta lec. diſplicet gl. qꝛ nimis reſtringit legē, in hac. que
gñaliter loquitur. ¶ Preterea iſta diſtinctio inter actiōes bo-
ne fidei ⁊ ſtricti iuris nō eſt vera, qꝛ etiā in ſtricti iuris inſpi-
cit tpˢ more, vt l. vinū. ſ. ſi cer. pet.⁊ l. ſi. de tritic.⁊ l. quoties in
diē. de ver. oblig. Uñ alij, vt Guar.⁊ Hug. intellexerūt hūc §.
in hac. Quinto mō, vt diſtinguat ſic, ſi quidē petatur ſpecies,
inſpicit tpˢ more, vt d. l. in hac. Si vero petat quātitas, hoc eſt
id qđ cōſiſtit in pōdere, numero vel menſura, tunc adhibet di-
ſtinctio que ponitur in hoc §. vt in contractibus bone fidei in-
ſpiciatur tempus rei iudicate, in cōtractibus ſtricti iuris, tpˢ
litis conteſt. Iſta lec. reprobat p gl. Nā dicere, ꝙ §. iſte loquat
in quantitatibus, eſt falſuʒ, cū quantitas nō cōmodetur, vt quā-
titas, vt j. ea. l. §. ſi. Preterea nō eſt vera in ſe alijs rationibꝰ hic
in gl. poſitis. Uñ alij vt Bul. legūt hāc legē alio modo, qđ tūc
inſpiciat tēpus ſententie, qñ certū eſt, ꝙ tunc plurimi valuit,
vt in hac l. in priñ. ſed ſi a tempore more plus valuiſſet, inſpicit
tpˢ more, vt l. in hac. circa finē.⁊ ſecundum iſtum modum vult
intelligere. §. in hac. quod nō poſſet procedere niſi ponēdo lect.
Ioan. ſ. poſitam, quam ſupra vobis reprobaui.

Sum expeditus de gl. in d. l. in hac. de tritic.
in ꝟbo, more, vſq; ibi, vt aūt
hec ad euitandas ꝯtrietates ⁊c. vbi gl. recitat diſtinctionē Ioā.
in hac materia ex qua colligitur ſecunda lec. Io. quam ſ. recita-
ui ⁊ reprobaui, vnde adhuc iſte §. remanet dubius. Qualiter
ergo intelligemus? Bul. de cu. in d. l. vinum. ſi cer. pet. dicit, ſi
in hac actione,⁊ in alijs bone fidei iurat in litem,⁊ hoc primo, et
qñ iſta eſtimatio probatur per iuramentum in litem inſpici-
tur tempus ſententie,⁊ hoc ſecundo, quamuis in iudicijs ſtri-
cti iuris inſpiciatur tempus litis cōteſt. quo ad fructꝰ, ⁊ hoc ter-
tio. Iſta lec. continet in ſe veritatem, tñ non bene congruit lite-
re, quod partim de eſtimatione rei, partim de fructibꝰ loqua-
tur. Totū enim videtur loqui de eſtimatiōe rei, ſi bene inſpicia-
tur. Unde ego lego iſtū §. octauo modo clare ⁊ notabiliter, et
eſt practica totius tit. ſ. de in lit. iurā. Ad cuius euidētiā pre-
4 mitto, † ꝙ duplex eſt iur̄m in litem. Quoddā eſt affectionis, et
iſtud preſtat in actionibꝰ bone fidei,⁊ in arbitrarijs. l. in actioni-
bus. ſ. de in lit. iur. in prin. Quoddam eſt iuramentum in liteʒ
veritatis,⁊ iſtud preſtatur in actionibus ſtricti iuris,⁊ nō ar-
bitrarijs. l. nūmis.⁊ l. in actionibus. §. plane. de in lit. iurā. Hoc
pmiſſo pone caſuʒ ſic. In hac actione,⁊ ceteris bone fidei iurat
in litem, hoc primo. ¶ Sed quero, que erit forma huius iura-
menti, debet ne quis iurare pro quanto noluiſſet carere retro,
an ꝟo pro q̄to nollet carere tunc tempore ſententie? Reſpon.
Iuriſconſultus pro quanto nollet carere tūc tempore ſenten-
tie: tpˢ enim rei iudicande inſpicitur,⁊ in hoc cōcordo cū Bul.
⁊ hoc ſecundo. ¶ Item quero, quid in iuramento in litem. qđ
eſt veritatis, quod preſtatur in actionibus ſtricti iuris, nō ar-
bitrarijs, ad quod tempus refertur iuramentū? Reſpōdetur,
quod ad tempus lit. conteſt.⁊ hoc eſt quod vult ibi tex. dicere,
quamuis in ſtricti iuris iudicijs, ⁊c. Nō ergo ſufficeret, nec va-
leret ſi deferretur iuramentum quanti tua intereſt hodie, ſed
debet deferri ſeu referri ad id quod interfuit retro. Hic eſt ca-
ſus hic,⁊ ſm hoc totus iſte §. legitur vniformiter contra dolo-
ſum de rei eſtimatione ſeu intereſſe. Uideamus rationem de
5 hoc. Iuramentum † in litem, quod eſt de affectione, nūq̄ defer-
tur, niſi propter dolum commiſſum in nō parendo iudici preci-
pienti rem reſtituere, vt d. l. in actionibꝰ. in prin.⁊ ibi dixi,⁊ de
dolo. l. arbitrio. §. j. Cum ergo ille dolus q̄ cauſat iſtud iuramē-
tum, committatur ſolum tempore ſententie, merito ad tem-
pus ſententie refertur iuramentū, nec poteſt referri ad tempꝰ
more: qꝛ mora iſtud iuramentum non cauſat,⁊ ideo lex ſemper
dicit, quanti ea res eſt inſpici, vt hic,⁊ d. l. in actionibus.⁊ l. ar-
bitrio. §. j. alleg.⁊ l. q̄ reſtituere. ſ. de rei ven. Et licet hic loqua-
tur de actionibus bone fidei tantū, idē tamē intelligo in actio-
nibus ſtricti iuris in rem arbitrarijs, in quibus defertur hoc
6 iuramentuʒ affectionis † per dictas leges,⁊ rōnē predictaʒ. Iu-
ramentū vero in litem, quod eſt veritatis, preſtatur ppter do-
lum commiſſum ante ſententiam qñq; propter difficultatē pro-
bationis, vt d. l. in actionibus. §. plane. Merito iſtud iuramen-
tum refertur ad tempus doli commiſſi, vel more commiſſe, que
eſt cauſa huius iuramenti.⁊ ideo hic dicit inſpici tempus litis
conte. quia tunc indubitanter cōmittitur, idem tamen puto et
ſi ante talis dolus interceſſerit. Et hoc probant leges que quā-
do loquuntur de iſto iuramēto, loquūtur de preterito, ſcilicet
quanti interfuit die debita factū eſſe,⁊ ſimi. vt de in lit. iur. l. nū-
mis. Non ob. l. in hac. de trit. nec alique alie leges: qꝛ ille loquū-
tur quando eſtimatio rei vel intereſſe probatur aliter, quam p
iuramentum in litem, ſed quando per iuramentum in liteʒ, ha-
bes practicam notabilem ex hoc §.

Expediti de lec. veniamus ad materiā huius §.⁊ gl.
in diſtinctione quam ponit ſecundum Ioā.
tractat tria, ſcilicet primo de rei eſtimatione, ſeu intereſſe. Se-
cūdo de fructibus. Tertio de vſuris, a quo tēpore veniāt. In-
b cipio primū,⁊ iſtud expediamꝰ perfecte: quia eſt materia no-
7 ſtra. Et p euidētia primi debetis ſcire, † quod eſtimatio rei ſeu
intereſſe qñq; petitur iure actionis, qꝛ erat in obligatione, qñ-
que officio iudicis. Primum quod quandoque iure obligatio-
nis, poteſt intelligi duobꝰ modis, vel iure obligationis ad hoc
principaliter conſtitute,⁊ tunc ſine dubio inſpicitur tpˢ obli-
gationis contracte. l. fundum Cornelianum. de nouat.⁊ l. homi-
nem. infra manda. Quandoq; venit in obligatione non princi-
c paliter conſtituta, ſed ſubrogata, vt in obligationibus facti, in
quibus obligatio ad intereſſe poſt moram ſuccedit in obliga-
tione,⁊ tūc dicit hic gl. not. qđ tempus more inſpicitur, vt ab eo
incipiat quanti plurimi fuerit vſq; ad ſententiam, vt j. de re iu-
di. l. ſi calendis. Hoc non placet: nam aut ſtipulatio committi-
tur ad intereſſe totale,⁊ nunquam niſi ſemel committitur, nec
ex poſtfacto creſcit vt l. cum que rebatur. iudi. ſol.⁊ no. in l. ſi
ſic. de verb. obli. Aut committitur ad intereſſe particulare, et
tunc toties committitur, quoties intereſt, nec inſpicitur tem-
pus ſñie, nec limitatur vſq; ad tempus ſñie, vt d. l. ſi ſic. de ver-
bo. obli.⁊ j. rem rat. hab. l. ſi procurator.⁊ l. nouiſſima. iudi. ſol.
Non ob. l. ſi calendis. qꝛ imo facit pro intelligendo, vt ſonat ibi
litera, licet gl. male intelligat, vt hic. Secundo caſu principali
quando eſtimatio rei, vel intereſſe venit officio iudicis, aut ve-
nit declarandum per iur̄m in litem, aut per alias probationes.
Primo caſu habet loci hic §. ſecundum lec. quam dedi. Secū-
do caſu, aut iſtius eſtimationis ſeu intereſſe habetur ratio pro-
pter culpā, aut propter morā. Primo caſu aut res nō pſtat, qꝛ
reus forte nō pōt, res tamen extat,⁊ tūc habet reſpectꝰ ad tēpꝰ
cōdemnationis, vt in l. in hac. in prin. ſecūdū intellectū poſitum
p l. igi hoc §. in hac.⁊ l. cū res. §. culpa. de le. j.⁊ l. ſi a bone fidei.

§.ſi vero.de rei vēd.⁊ l.ſi culpa.eo.ti. Aut propter culpaꝫ res
deſijt extare,⁊ ſemper intelligas nulla precedēte mora,⁊ tunc
inſpicit̃ tp̄s mortis.l.in hac.ij.reſpon.de tritica. Aut res deſijt
extare,nō ſtatim,ſed ex interuallo.vt in ſeruo mortifere vulne
rato,tūc inſpicitur tēpus cōmiſſe culpe.d.l.in hac.in iij. reſpō.
Et ita intelligit gl.in d.§.in hac.qui intellectus eſt verus,vt di
xi. Sꝫ ſi mora preceſſiſſet,tunc inſpiceretur tempus more ſecū
dū qd̾ j.dicā.⁊ ita loquitur d.l.in hac.ver.in vtroqꝫ,⁊c. Secun-
do caſu,quādo habetur ratio eſtimationis,ſeu intereſſe ꝓpter
morā,hic aduerte,qñqꝫ mora preceſſit litis cōt. ⁊ incipit creſce
re eſtimatio ſeu intereſſe a tēpore more,ſiue in actionibus bo-
ne fidei,vt l.ratio.§.ſi per venditorē.⁊ l.ſi ſterilis.§.cum vēdi-
torē de act.emp.ſiue in actionibꝰ ſtricti iuris,vt l.vinū.ſ.ſi cer.
pe.⁊ d.l.in hac.⁊ l.fi.⁊ l.quoties in diem.de ver.obl.ſiue querat̃
de intereſſe ratione tēporis,vt dictis legibus, ſiue ratione lo-
ci,vt l.iij.§.j.⁊ §.nūc de officio.ſ.de eo qd̾ cer.lo. Si ꝟo mora nō
preceſſit litis cōteſt.tūc ſi quidē mora cōmittitur in ipſa cōte
ſtatione,qd̾ eſt regulariter,qñ nō habet iuſtā cauſam litigādi,
tūc incipit creſcere a tp̄e litis cōteſt.de l.vinū.⁊ hoc §.ſecūduꝫ
lec.quorūdā. Si vero per litis cōteſt.nō cōſtitueretur in mora,
qꝛ forte haberet iuſtā cām litigādi,tūc inciperet venire inter-
eſſe,⁊ creſcere eſtimatio a tēpore ſentētie,vt j.de vſur.l.in fidei
commiſſi.in prin.⁊ ibi no. Facit quod no.in l.in hac.in prin. gl.
magne. Puto etiā,ꝙ ſi mora cōmitteretur illo modico tp̄e in-
ter lit.cōte.⁊ ſententiā,quod pōt eſſe.l.ſi quis inficiatus.j. de-
poſiti.qd̾ ab illo tp̄e inciperet creſcere eſtimatio,⁊ ſic, vt breui
ter dicā,incipit creſcere a tp̄e more.l.in hac.de triti.⁊ d.l.vinū.
cū ſimil.⁊ ꝯria circa hoc particulariter examinaui in d.l. vinū.
Et idē dico in actione reali,vt l. Julianus ſcribit,ſi hominē.de
8 rei vē. ¶ † Quero,vidi,ꝙ eſtimatio incipit creſcere a tp̄e mo-
re,vſqꝫ ad qd̾ tp̄s creſcet? Jo.in hac gl.iſtius §.dicit,ꝙ q̄ti plu
rimi fuerit vſqꝫ ad ſentētiā,⁊ nō vltra.l.vbi exigit̃.§.i.de eden.
Azo in gl.iſtius § ſecūdū lec.eius dicit ꝙ in actionibꝰ bone fi-
dei creſcit vſqꝫ ad ſententiā,in actionibus ꝟo ſtricti iuris cre-
ſcit vſqꝫ ad litis cōte.quā opi.ſ.reprobaui,vt vidiſtis. Ultra
mō,dicūt qd̾ qñ petit̃ aliquid iure obligationis,⁊ officio iudi-
cis,venit eſtimatio,tūc poteſt creſcere vſqꝫ ad ſñiam,⁊ poſtea,
donec executio fiat.j. de vſur.l.in fideicommiſſi.in pͥn. Aut pe-
titur aliquid non iure obligationis,ſed officio iudicis,⁊ tūc po
teſt creſcere vſqꝫ ad ſñiam,⁊ nō vltra,vt ſ.de eden.l.vbi exigi-
tur.§.j. Ratio,qꝛ minoris vigoris eſt quod debetur iudicis of
ficio,quā illud quod debetur iure actionis,vt l.cū poſtulaſſeꝫ.
9 in prin.de dam.infe. Hoc nō placet,† qꝛ cautio iudicatū ſolui,⁊
cautio damni infecti petuntur officio iudicis,⁊ tñ iſte cautiōes
cōmittuntur toties quoties intereſt.l.nouiſſima.iudic.ſol.⁊ l.
nō quaſi.§.illud.rem pupil.ſal.fo.⁊ l.ſi procurator.rem ra.hab.
cū ſim. Dic ergo quādoqꝫ habet̃ ratio itereſſe ſeu eſtimatiōis,
iure actionis,⁊ tñ inſpicit̃ tp̄s,quo actio iſta cōmittit̃,nec vlte-
rius creſcit,vel decreſcit,vt d.l.exigitur.§ j.de eden.⁊ ſ.tit. j.
l.id qd̾.§.ſi.cū l.ſeq. Et qd̾ dico de intereſſe,intellige qñ cōmitti
tur ad intereſſe totale,vt ſ.dixi. Eo vero caſu,quo habet̃ ratio
intereſſe ſeu eſtimationis iudicis officio,tūc pōt creſcere,quo-
uſqꝫ iudicis officiū durat,ꝙ eſt nō ſolū vſqꝫ ad ſñiam, ſed etiam
vſqꝫ ad executionē.l.in fideicōmiſſi in prin.de vſur.de act.emp.
l.ratio.§.ſi ꝑ vēditorē. Et ex hoc habes notare duo cōmunia.
10 † Dicit ſtatutū,ꝙ emēdetur dānū a ruſticis,⁊ qd̾ de eſtimatio
ne damni credat̃ dānū paſſo, vſqꝫ ad certā q̄titatē. Nā cū hoc
intereſſe veniat iure actionis,iudex dꝫ deferre iuramētū quā
tū dānū ipſe eſt paſſus tp̄e dāni dati,nec valeret iuramētuꝫ,ſi
diceret, Juro me tm̄ dānū paſſum eſſe ex tali facto,niſi referret
ſe ad tp̄s dati dāni. Pōt eniꝫ eſſe,qd̾ hodie intereſt eius in plꝰ,
q̄ tp̄e dati dāni,ſed hoc nō debet inſpici,vt d.l.vbi.§.i.de edē.
11 ⁊ l.id quod.§.ſi.cū l.ſe.de cōſti.pec.ſ. ¶ † Itē ex hoc habes aliā
practicam cōmunem ſecūdū ſtatuta,⁊ conſuetudines Tuſcie,
inſtrumēta cōfeſſionata mādantur executioni,⁊ habent viꝫ ſen
tētie diffinitiue. Quero ergo,qñ petatur executio inſtrumen-
ti continentis debitū frumenti,vini,vel olei,vtrū habeatur ra-
tio eſtimationis a tempore more ſecūdū opi.gl.nō habetur,qꝛ
officiū iudicis exequentis ſe nō extēdit ad hoc,ſꝫ ſuper inſtru-
mēto ſolū petitur executio,⁊ tēpore facti inſtrumenti videt̃ la
ta ſñia:ergo ⁊c.ſed ſecūdū opi.quā teneo qd̾ etiā poſt ſentētiā
creſcat eſtimatio,tūc haberetur rō huius eſtimatiōis,⁊ ita ſer-
uatur,qꝛ,ꝙ arbitror indubitanter verū ſecūdū iura canonica,
ſm que nō poſſunt peti vſure,⁊ ſic nō poſſunt peti vſure centeſi
12 me poſt quadrimeſtre tēpus,⁊ ſemper illud,qd̾ dixi poſt cōdē-
dēnationē creſcere,intelligas deducto tempore,quod datur iu
dicatis ad ſoluendum.d.l.in fideicōmiſſi.in princip.j.de vſuris.
13 ¶ † Itē quod dixi,creſcere a tempore more vſqꝫ ad ſententiā,
intellige,niſi mora ſit purgata:qꝛ tunc nō creſceret a die purga
te more,l.ſꝫ ⁊ ſi alia,de conſti.pecu.⁊ de peri.⁊ commo.rei ven.
l.illud.de verb.obl.l.ſi ſeruū.§.ſequit̃.⁊ §.de illo. Itē intellige,
niſi res deſierit extare ante ſñiam,qꝛ tūc poſtquā eſt perēpta,
nō poteſt eſtimatio creſcere,vt d.l.in hac.de trit.⁊ no.in l.vinū.
d ſ.ſi cer.pe.ᵈ † Reaſſume ergo breuiter,vſqꝫ ad qd̾ tēpꝰ creſcat
14 eſtimatio,⁊ dic,aut eſtimatio venit iure actionis,⁊ non creſcit a
tp̄e obligationis ꝯcte,vt d.l.vbi exigit̃.§.j.de edē.⁊ l.fundū cor
nelianū.de noua.⁊ l.id quod.in fi.cū l.ſeq.ſ.de conſtit.pec. Aut
officio iudicis,⁊ tunc aut mora fuit purgata,⁊ creſcit vſque ad
tempus more purgate,⁊ nō vltra. Aut nō fuit mora purgata,⁊
tūc aut res deſijt extare,⁊ creſcit vſqꝫ ad tēpus mortis,⁊ nō vl
tra. Aut nō deſijt extare,⁊ creſcit vſqꝫ ad ſñiam,⁊ etiā poſt de-
ducto tp̄e,quod datur iudicatis,vt d.l.ratio.§.ſi per vendito-
rē de act.emp.⁊ d.l.in fideicōmiſſi.in prin.de vſur. Quero,vidi,
15 ꝙ mora rei facit eſtimationē creſcere,quero vtrū mora acto-
ris facit eſtimationē decreſcere? Iſtam queſtionē ponit Cy.in
l.in minorū.C.in quib.cau.in inte.reſt.nō eſt neceſ.⁊ dicit quod
Ja.de ra.dicebat ꝙ nō. Pet.dicit cōtra,ꝑ l hominē.in fi.j.mā.
⁊ ponit exemplū in equo debito. Tex.⁊ glo.licet non allegent,
vidētur hoc tenere in l.rato.verſi.ꝙ ſi per emptorem.de actio.
emp. Breuiter lex,que iſtud declarat,⁊ ponit effectum more ex
parte actoris,eſt l.ſi mora.ſol.mat.cū gl.ſua. Nam quando de-
betur ſpecies,mora actoris facit reum teneri ſolum de dolo,
vbi alias tenebat̃ de culpa leui. Iteꝫ nō liberat reū a lucro,ſed
facit ne verſetur in damno.hic eſt tex. Nunc ad propoſitum ſpe
cie debita omne lucrū cōtingēs in ipſa ſpecie debita debet red-
di creditori. Unde ſi equus efficitur melior,⁊ carior,nō dꝫ hoc
retinere debitor. Nec ob.d.l.hominē.j.mand.qꝛ debet intelligi
ſm diſtinctionem predictaꝫ,ꝙ mora nocet actori quo ad ea,que
dicta ſunt. In quantitatibus vero debitis mora actoris facit,
ne reus debeat eſſe in dāno,⁊ ideo ſi ego deberē tibi decē cor-
bes frumenti,quas die debita inueniſſem pro decem ducatis,⁊
quas die debita tu noluiſti recipere,ſi hodie cum vis,nō repe-
rirē pro decē ducatis,decreſcit eſtimatio,ne ego reus ſim in dā
no.d.l.ratio.§.ſi per vēditorē.nō aūt,ꝙ reus debeat eſſe in lu-
cro. Poſita theorica,addenda eſt practica,prio quo ad forma-
tionē libelli,de quo dixi in d.l.vinum.ſi cer.pet.vbi gloſſ.ponit,
16 † Secūdo eſt videnda practica quo ad modū probādi,⁊ ſi qui-
dē probetur per iuramentum,dixi ꝙ practica eſt caſus in hoc
§. Si vero probetur alio modo,dic vt l.ſi ſeruus.in prin.ſ.de cō
di.fur. De probatione vero intereſſe dic,vt l.j.C.de ſenten.que
17 pro eo quod intereſt profe. † Item eſt videnda practica quo ad
ſententiam,⁊ illa colligitur ex formatione libelli,quam feci l.ſi,
que ſen.ſine appel.reſcin.⁊ d.l.vinū.⁊ dixi in l.ſi ſeruum.in fi.de
verb.obli. Secundo eſt vidēdū de fructibus,de quibus dic,vt
in gl.plenius,in l.videamus.§.ſi actionē.j.de vſur.⁊ dixi in l.ſi
filius.§.j.j.de verb. obli. Tertio vidēdū eſt de vſuris.⁊ dic,vt
18 in gloſ.tenet † ꝑ cōſtanti,ꝙ in actionibus ſtricti iuris nunquaꝫ
veniunt vſure,vt l.quoties.de condi.ob turp.cau.C.de condi.
19 indeb.l.j. ¶ Ultimo no.ſi.gl.que dicit,† ꝙ in condictione inde-
biti illud eſt in obligatione,in quo quis eſt locupletior.qd̾ dic,
vt dixi in l.quod indebitum.⁊ in l.in ſumma.§.in frumēto.ſ.de
condic.indeb.

ADDITIONES.

a ALEX. ¶ In hac. Et de intellectu huius §.vide aliqd ꝑ Bald.
in l.i.in fi.C.de vſu.⁊ fruc.leg.
b ALEX. ¶ Expeditā. Aliqd de materia per Bal.⁊ Imo.i l.quo
ties in diem.de verb.obli.
c ALEX. ¶ Nō principalr̃. Nō obſtat l.rō.§.ſi ꝑ vēditorē.cū ibi
no.de act.emp.vbi loquitur in actione rē tradi,in qua poſt mo-
rā ſuccedit obligatio ad intereſſe in l.j.in prin.⁊ ibi Bar.e.ti.⁊
tū creſcit vſqꝫ ad ſententiā. Secundo ibi loquitur quādo erat
vēditū genus,quo caſu nō cēſet̃ eſſe in obligatione rē tradi,ſed
dari,vt ꝑ Bar.in l.ex empto.in prin.eo.ti. Ideo tūc nō ſuccedit
obligatio ad intereſſe,ſꝫ officio iudicis.l.vbi aūt.§.ſi.⁊ l.ſi ſer-
uū.§.ſi.de verb.ob.⁊ vide Pau.in l.j.in fi.prin.de act.em.vbi er
go ſuccedit obligatio ad eſtimationem,ſeu ad intereſſe attendi
tur tp̄s obligationis orte ad eſtimationem,ſiue orta fuerit tp̄e
contractus.d.l.fundum.in fi.ſiue alio tempore,puta ſolutiōis,
⁊ illud tempus tantum inſpicitur. Exemplum patet in l.homi
nem.ff.man.ſiue oritur tempore mortis,vt in obligatione faciē
di:qꝛ tempus more tantum inſpicitur.d.l.ſi calendis.⁊ l.ſtipu-
lationes non diuidūtur.ver.Celſus.de verb.obli.
d POMA. ¶ Si cer.pet. Vide Bolog.in addi.ad v.conſi.Aa e
a §. Heres. ᵃ In obligatione rē reſtitui in ꝯctibus bon
fidei heres tenetur vltra hereditariā por-
tionē,quatenus rei reſtituende habet facultatē.h.d. ¶ Opp.
actiones perſonales ad ſpeciē non dantur contra heredes,niſi
pro hereditaria portione,vt l.ſi tibi homo.§.ſi fundus.de le.j.
⁊ l.qui fundum.§.ſi tu ex parte.ad leg.Falcid.⁊ l.pro heredita-
rijs.C.de hered.actio. Solu.hic in obligatione rem reſtitui ex
contra

cōtractib⁹ bone fidei ꝑpter equitatē officij iudicis, q̄ in hoc ver
ſatur, vt hic dicit tex. in fi. in contrarijs loquitur in obligatiōi-
bus rē dari, ꝛ in actionibus ſtricti iuris. Et hoc tꝫ Pet. in d. l.
20 ꝓ hereditarijs. ¶ †Contra predicta oppo. ꝙ etiam idem ſit in
actionib⁹ ſtricti iuris. l. in condictione. de cond. fur. ſ. ꝛ l. ſi plu
res. j. de vi, ꝛ vi ar. Sol. illud verum, quando cum illa actione
ſtricti iuris poteſt cōcurrere rei vēdicatio, vt no. p Dy. in d. §.
ſi tu ex ꝑte. qđ ego plene examinabo i. l. eadē. §. Cato. de ꝟ. obl.

ADDITIO.

a ALEX. ¶ Heres ei⁹. Uide de rōne p Bal. in l. pro hr̄ditarijs.
in ꝟ. xij. hic alle. ꝛ Pau. de ca. in l. ſi tibi homo. §. ſi fuud⁹. dt, qđ
iſte tex. ꝑcedit in actione bonefidei, ſecus in actiōe ex teſtamen
to, que eſt ſtricti iuris. l. alias. de in lit. iur. ꝛ in §. actionū. In-
ſti. de act. Et ſic nō habet ita largam naturā, ꝑterquaꝫ quo ad
moram, ꝛ acceſſiones. l. in minorum. C. in quib. cau. in inte. reſt. l.
Titia Seio. §. vſuras. de legat. ij. ꝛ ſubdit, qđ ſi in caſu illius §.
fuiſſet legata res teſtatoris, q̄ poſtea poſſideretur per vnū ex
heredibus tantum, quod nedum ꝯ eum inſoliduꝫ poſſet agi rei
vendicatione, vt dicit ibi Bar. ſed etiam actione ex teſtamento:
qꝛ eſt de caſibus, in quibus poteſt concurrere rei vendicatio, ꝛ
perſonalis, iuxta ea que leguntur ꝛ notātur in §. ſed noſtra. In
ſti. de legat. per Bar. hic in fin.

1 ☞ Filius in actione commodati, ꝛ in alijs, in quibus patri non
queritur, nec queri poteſt vſuſfructus, poteſt eſſe in iudicio ſi-
ne eius conſenſu.

a §. **Si filio.** a Ex contractu commodati celebrato cum
filio, vel ſeruo ipſe tenetur in ſolidū, ꝛ pa
ter, vel dominus de peculio, ꝛ de dolo ipſoruꝫ habebitur rō. h.
d. ¶ Opp. ꝙ etiam ipſe pater poteſt conueniri directo, tanq̄
legitimus adminiſtrator, vt l. j. C. de bo. ma. ꝛ de bon. que lib. l.
ſi. Sol. gl. fatetur, qđ hodie hoc poſſet fieri. Uel verius (vt gl.
poſtea dicit) illud eſt verum, quando agitur pro rebus, quarū
pater hꝫ vſumfructū, ꝛ ſic eſt legitimus adminiſtrator, ſecus,
ſi alias agatur contra filium. Ueruntamē dicit gl. qđ hodie ol
caſu conſenſus patris requiritur. l. cum non ſolum. §. neceſſita
1 tem. de bo. que libe. Hoc †autem non arbitror verum ſecunduꝫ
opi. Lotharij poſitam in d. §. neceſſitatem. probatur extra de
iud. c. i. in fin. lib. vj. Probatur etiam ꝑ rationem. Nam de iure
Codicis non eſt diminutum ius filij, ſed auctum. Si ergo ſecū
duꝫ iſta tempora poterat filius eſſe in iudicio ſine cōſenſu pa-
tris, ergo ꝛ hodie poterit. Loquitur ergo ille §. neceſſitatē. in
caſu, in quo pater habet vſumfructum, vel poſſet habere, ſꝫ eū
repudiauit, ꝛ ideo in ſignum repudiationis ei⁹ cōſenſus requi
quiritur. Facit qđ hoc anno dixi vobis in l. ſi. §. j. de verb. obl. j.

ADDITIO.

1 ALE. ¶ Si filiof. De hac gl. viđ Im. i l. poſſeſſio. §. j. đ acq. poſ.

§. **Non poteſt.** Commodatum nō cōſiſtit in his,
que vſu ꝯſumuntur, niſi ſic tradā
tur vt vſu non conſumantur. h. d. ¶ Quero in l. proxi. ſequ. qđ
eſt hoc dictum, ditis gratia, ꝛc. Solue vt in gl. Uel dic vt quo
tidie fit, accipitur pecunia in commodatum, vt appareat in cō-
tractu preſens ꝛ parata ſolutio. ꝛ ſic fingitur ſoluta. l. ſingula-
ria. ſ. ſi cer. pet.

LEX V.

Si vt certo. In hac actione ex natura offi
cij iudicis, qđ deſeruit actio
ni bonefidei habetur ratio intereſſe loci, et tēporis.
hoc dicit.

§. **Si quis hac actione.** Litis eſtima-
tio ſictis eſt em-
ptioni. d. h. Hoc intellige ſ. de rei vendi. l. hec ſi res. Declaraui
in l. litis eſtimatio. j. pro emp. ꝛ de re iud. l. in depoſiti.

1 ☞ Dolus, ꝛ lata culpa in his contractibus in quibus venit le
uis, ꝛ leuiſſima, ꝛ in quibus lata, ꝛ leuis.
Et de caſu fortuito quando quis teneatur.
2 Contractus ex conuentione legem accipiunt.
3 Eſtimatio facit teneri de caſu fortuito. ꝛ nu. 4.
5 Eſtimatio quando eſt certa, tunc facit emptionem.
9 Eſtimatio roncini locati non facit emptionem, licet ob hoc ve-
niat leuiſſima culpa.

a
1 §. **Nunc videndum.** In ꝯtractibus, † qui
celebrantur gratia dā
tis tantum, venit dolus ꝛ lata culpa. In his, q gratia accipiē-
tis tantum, venit leuis, ꝛ leuiſſima. In his, q gratia vtriuſque,
venit lata ꝛ leuis. De caſu vero fortuito quis nō tenetur, niſi
cōuentio, eſtimatio, vel culpa precedēs aliud inducat. h. d. vſqꝫ
ad §. idem denique. ¶ No. diſtinctionem, quod aut cōtractus
celebratur gratia dantis tm̄, aut gratia recipientis tantū, aut
2 gratia vtriuſque. ¶ † Secundo nota, quod contractus ex con-
uentione legem accipiūt: qꝛ vbi non venit culpa, vt in depoſi-
to, poteſt venire ex conuentione, vt hic. l. j. § ſi cōueniat depoſi-
3 ti. ꝛ j. de reg. iur. cōtractus. ¶ †Tertio no. quod eſtimatio fa
cit quē teneri de caſu fortuito. ¶ Ad primum opp. de l. roga-
ſti. in prin. ſ. ſi cer. pet. ibi, ꝛ maxie ſi ſine ꝛc. Sol. lꝫ ibi vtriuſqꝫ
ꝟſet vtilitas, tamen hoc principaliter nō agebatur. quod ergo
hic dicitur de contractibus, in quibus verſatur vtriuſqꝫ vtili
tas, dꝫ intelligi, quādo hoc ab vtroque principaliter ageba-
tur, alias diceretur contractus fieri gratia illius tantum, cui⁹
cauſa principaliter agebat̄, vt d. l. rogaſti. in ꝑn. l. ſi qs nec cau
ſam. ꝛ ibi no. eo. ti. ¶ Ad ſecundū opp. qđ propter conuentio-
nem quis non teneatur de caſu fortuito. l. ſed ꝛ ſi quis. §. queſi-
4 tum. ſ. ſi quis caut. Solue, vt ibi. ¶ Op. ꝙ eſtimatio nō faciat
trāſire periculū. l. j. j. de eſtima. act. ꝛ l. ſi inter virū. C. de iu. do.
dicit gl. quando de natura contractus veniebat culpa lata, ꝛ le
uis, eſtimatio facit venire leuiſſimā. Sed quādo de natura cō-
tractus veniebat leuiſſima, eſtimatio tunc facit venire caſuꝫ for
tuitū, vt aliquid operetur, arg. l. ſi quādo. de leg. j. Ita dicit gl.
hic notabi. quam vide ꝛ ſigna. Iſtā materiā quid operetur eſti
matio, ponit Cy. C. commo. l. j. Gul. ponit eam hic. ¶ Ego autē
in multis diſcrepo ab eis, ꝛ pro declaranda materia opp. j. pro
ſoc. l. cum duobus. §. ſi in coeunda. ꝛ §. damna. dicit Guli. ibi in
ꝯtu ſocietatis, in quo non poteſt conueniri, vt vnius ſoli⁹ ſit
periculū. l. ſi nō fuerint. §. j. e. tit. merito eſtimatio nō facit trāſ-
ire periculum. Hec ſol. non placet, nam licet non poſſit conueni
ri vt vnus ex ſocijs ſuſtineat periculū ſocietatis in totum, po-
teſt tamen conueniri, vt ſuſtineat in aliqua certa re. d. l. ſi nō fue
rint. §. j. ideo Azo in l. j. de eſtima. act. intelligit illū §. dāna. ſecū
dū diſtinctionē huius gl. vt vbi venit leuis eſtimatio, faciat ve-
nire leuiſſimam. Ubi leuiſſima eſtimatio, tunc faciat venire ca
ſum fortuitum. quod intellige, vt j. declarabo. ¶ Sed opp. j. de
iure dot. l. plerunque. §. ſi. cum l. ſeq. Sol. dicit Guil. Quando
que eſtimātur res que de facili conſumuntur, ꝛ tunc eſtimatio
b facit trāſire periculū, vt hic, ꝛ l. plerunque. b in prin. ꝛ in fin. de
iure dot. ꝛ l. eſtimate. ff. ſol. mat. Aut eſtimantur res, q̄ non ita
de facili conſumuntur, ꝛ tunc eſt adhibenda diſtinctio. d. l. ple-
rūqꝫ. in ſi. vt eſtimatio nō faciat venire ꝑiculū deteriorationis,
ſꝫ peremptionis ſic. Iſta diſtinctio non placet, per d. l. plerun
que. in prin. ibi ponitur dictio, maxime, que idē innuit in reb⁹, q
de facili nō cōſumūtur, ꝙ in his, que de facili cōſumunt̄. Ad idē
l. quoties. de iure dot. Dic ergo, ꝙ in l. plerūqꝫ. in ſi. fuit dictū,
ꝙ redderet̄ vel eſtimatio, vel res, ꝛ ſic alternatiue, hic vero fuit
res tradita eſtimata ſimpliciter. ¶ Itē opp. de l. ſi gratuitaꝫ.
§. j. de preſcrip. verb. Sol. dicit Guil. ibi loquitur quādo tra-
ditur res eſtimata ei, ad quē vſus nō trāſit. Quo caſu dic ſcđm
diſtinctionē illius §. ꝛ l. rogaſti. in prin. ſ. ſi cer. pet. ꝛ ibi no. Sꝫ
ſi traditur res eſtimata ei, ad quem transfertur vſus, tunc fa-
cit trāſire periculum, vt hic, ꝛ d. l. plerūque. in prin. hoc nō pla
cet, ꝑ l. j. i ſi. j. de eſtima. act. Ideo dic, quādoque res tradit̄ eſti
mata, hoc acto, ꝙ reddatur eſtimatio, non res, ꝛ tūc eſt emptio,
ꝛ tunc ſine dubio periculum ſpectat ad accipientem. l. neceſſa-
rio. in princ. de peri. ꝛ cōmo. rei vend. Quandoque dat̄ res eſti
mata, hoc acto, ꝙ reddatur res, ꝛ nō eſtimatio, ꝛ tunc non facit
tranſire periculum, ꝛ modicum operatur, ſed eius effectum dic
vt l. ſi inter virū. C. de iure do. Quādoqꝫ res traditur eſtima-
ta, hoc acto, ꝙ reddatur res, vel eſtimatio, ꝛ tunc aut hoc ſit in
ꝯtu, de cuius natura eſt, vt in re tradita trāſferatur dominiū,
vel vſucapiendi conditio, ꝛ tunc nō facit tranſire periculū dete
riorationis, ſed peremptionis ſic, vt d. l. plerūqꝫ in ſi. ꝛ hoc ope
ratur natura alternatiue: qꝛ, re exiſtente, lꝫ deteriorata, ipſa po
teſt reddi, ſed perempta, nō poteſt reddi ipſa, ideo de neceſſita
te deuenitur ad eſtimationē. Si vero hoc fuit actū in contra-
ctu, de cuius natura nō eſt vt transferatur dominiū, ꝛ tunc idē
quod quādo res traditur eſtimata ſimpliciter, vt ſtatim dicā.
Quandoque res traditur eſtimata ſimpliciter, ꝛ de reddenda
re vel eſtimatione nil dicitur, ꝛ tūc aut hoc ſit in contractu, de
cuius natura eſt, vt transferatur dominium vel vſucapiēdi cōdi
tio, aut non. Primo caſu, aut nature illius ꝯtus repugnat,
quod illa eſtimatio faciat emptionē, ꝛ nō inducitur emptio, nec
transfertur periculum. l. ſeruos. ſ. famil. ercif. pretium eniꝫ ſer
ui, cum non ſit hereditarium, nō venit in diuiſionem. Aut natu
re cōtractus nō repugnat, ꝛ tunc videtur facta emptio, ꝛ tran
ſit periculū in accipiētē. l. plerunque. in principio. ꝛ l. quoties.
ſ. alle. ꝛ l. eſtimate. j. ſoluto matr. Sicut enim ipſa res pōt eſſe
in dote, ita eſtimatio eius. Quandoqꝫ eſtimatio ſit in cōtractu,
de cuius natura eſt, vt pro parte transferatur dominiuꝫ, ꝛ pro
parte nō, vt in ſocietate, ꝛ tunc pro ea parte, pro qua transfert̄
dominiū, tranſit periculum in accipientem. l. cum duobus. §. dā
na. ꝛ §. in coeunda. j. pro ſocio. pro alia vero parte non tranſit
periculum. d. §. damna. niſi ſecundum diſtinctionem, quam di-

ſam incontinenti, Secundo caſu qñ eſtimatio fit in contractu,
cuius natura nõ eſt, vt transferatur dominiũ, vt in cõmodato,
locato, ⁊ depoſito, ⁊ ſimi. ⁊ iſta eſt materia noſtra. Quo caſu di
ſtingue alios Ictus ab illo cõtractu innominato, quo res eſti-
ta vẽdenda traditur, vt primo caſu ſi in omnibus aliis contra
ctibus, in quibus dominiũ nõ transfertur, ſed de natura cõtra
c ctus veniebat leuiſſima[c] culpa, tunc facit venire caſum fortui-
tũ, vt hic in tex. ⁊ gl. Si de natura contract⁹ veniebat leuis cul
pa, tunc facit venire leuiſſimã. d. l. cũ duobus. §. damna. put lo
quit in ea parte, in qua dominiũ nõ trãſfert. ⁊ no. in l. j. ȷ. de eſti-
ma. ac. ⁊ hac gl. Nec obſtat pdictis l. cũ fund⁹. ⁊ l. quero. ȷ. loca.
q2 ibi inſtrumentũ nõ erat locatum, merito per eſtimationẽ in
eo videtur facta emptio, ſecundũ gl. ⁊ doc. Secundo vero caſu,
quando res eſtimata traditur vendenda, dic, Aut eſtimatio re
fertur ad ipſam rem traditã, prout tradita eſt, vel prout red-
dẽda eſt, aut refertur ad rem, prout eſt vedenda, ⁊ iſtud cogno-
ſcitur ex verbis. Primo caſu eſtimatio facit trãſire periculum
in accipiẽtẽ. l. j. in fin. ȷ. de eſtimatoria ac. adhibita tñ illa di-
ſtinctione, aut ex natura contractus veniebat leuis, ⁊ facit veni
re leuiſſimã, Aut venit leuiſſima, ⁊ facit venire caſum fortuitũ,
ar. hui⁹ legis ⁊ no. in d. l. j. de eſtima. ac. ſm opi. Iaſo. Scdo caſu
eſtimatio nil operaᷣ, quãtũ eſt ad trãſlationẽ periculi, ſ3 eſt ad
uertendũ cuius gratia celebraᷣ contractus. d. l. ſi gratuitã. §. j.
de preſ. verb. Aut eſt dubiũ, qualiter eſtimaio fuerit facta, ⁊ in
dubio reſpicit rẽ prout vẽdẽda eſt, nõ prout eſt reſtituẽda. d. l.
d ſi gratuitã. §. j. de pſ. ver.[d] Vlt. ſcias, †qd in omnibus caſibus,
5 in quib⁹ dixi, qd eſtimatio facit emptionẽ, eſt verũ, quãdo eſti-
matio eſt certa. ſed ſi dicerẽ ſic, reddã tibi eſtimationẽ ſimpli-
citer, re perempta, cõtingeret liberatio. l. quidã. §. i. de le. j. Ex
e pdictis potes eſſe certus,[e] quãdo locator locat †tibi roncinum
6 eſtimatum, an eſtimatio faciat in te tranſire periculum. Et cer
te cũ ex natura cõtractus nõ ſit, vt transferatur dominiũ, talis
eſtimatio nõ facit emptionẽ. Sed cum ex natura contractus ve
niat leuis culpa, eſtimatio predicta faciet leuiſſimã, vt hac glo.

ADDITIONES.

a ALEX. ¶ Nunc videndum. Et in quantũ dicitur, qd in cõmo-
dato venit dolus, lata, ⁊ leuis culpa, limita verum, niſi commo-
dãs dicit, conſerua eam tuo arbitrio, quia tunc, re perdita, nõ
teneᷣ cõmodatarius. Ita dicit ſingu. Bar. per illũ tex. in ſimili
in l. ij. de ſolut. qd intellige vt ibi dicetur. POMA. ¶ Limita vt
p gl. in l. ſi mora. ⁊ Pau. de ca. in ſi. ⁊ Iaſ. ibi. ff. ſol. matr.
b ALEX. ¶ Plerunq3. Et adde no. in l. ſi inter. C. de iur. dot. ⁊ qd
ibi dixi p Bal. in l. paſcenda. C. de pact. ⁊ latius per eum in l. j.
in vlt. col. C. cõmo. Io. and. in c. j. extra eod. diſtinguit, qd in Icti
bus, de quorũ natura eſt, vt trãſeat dominiũ, ſeu eſtimatio ope
retur venditionem, ⁊ tunc tranſit periculũ. caſus eſt pro hoc in
l. quoties. C. de iure dot. ⁊ bonus tex. in l. plerunque. ff. eo. ti. vt
in fundo eſtimato dato in dotẽ. In contractibus vero, in quib⁹
de eorũ natura eſtimatio nõ facit venditionẽ, vt in locato, ⁊ cõ-
modato, eſtimatio nõ facit plus trãſire in accipiẽtẽ, quam ex-
poſcat natura contractus, ſ3 operabitur tũc eſtimatio, vt ſciat
pretiũ rei, caſu quo res perderetur, vel deterioraretur. Et di-
cit Abb. Sicul. in d. c. j. ꝙ iſta opinio plus ſibi pl3, quam opin.
Bar. hic, ⁊ Accu. pro qua etiam facit, q2 interpretatio etiã de
bet fieri contra eu3, qui potuit legẽ apertius dicere, vt in regu
la, contra eũ. de reg. iu. lib. vj. ⁊ in l. quicquid aſtringẽde. de ver.
obli. Sed Io. an. non reſpondit ad iſtum tex. hic, qui loquiᷣ in
commodato. Sed Abb. ibi dixit, qd intelligit hunc text. quan-
do accipiẽs expreſſe promiſit ſe preſtaturum eſtimationẽ. ⁊ ita
aperte loquitur iſte §. in ſi. Secus quando eſtimatio fuit ſim-
pliciter facta. Idẽ dicit, qñ quis promiſiſſet alternatiue rẽ, vel
eſtimationẽ, per d. l. plerunque. ⁊ in contractu dotis, quãdo agi
tur, vt ſpecies reddatur, eſtimatio nõ facit tranſire periculum
caſus fortuiti, ſed ſolũ deteriorationem rei, que fieret dolo, vel
culpa viri. vt d. l. ſi inter virum. cum gl. ⁊ ibi Bal. C. de iure do.
⁊ ibi etiam p Bal. quid, ſi eſt res eiuſmodi, que ſeruando ſerua
ri non poteſt, vt animal, vel res que cõſiſtit in pondere, nume-
ro, ⁊ mẽſura? Et iſtis adde Bal. in l. j. in viij. q. pro ſoc. Bart. in
l. j. de eſtimat. act.
c ALEX. ¶ Leuiſſima. Vide Spe. de loca. §. nunc dicẽdũ eſt, ⁊c.
d POMA. ¶ Preſcri. verb. Vide Are. conſi. lxxxiiij. inci. diligen
ter ponderatis. Ro. conſi. cccxiij. ad ſi. So. conſi. xciiij.
e ALEX. ¶ Eſſe certus. Adde qd Bar. in quodam ſuo cõſil. inci.
cõe Liſignani locauit. tenet, quod locator qui allegat culpã, et
negligẽtiã conductoris, non dicitur illam probare, niſi ſpecifice
probet, in quo ſpecialiter culpa, vel negligentia fuerit commiſ-
ſa. Nam dicit, quod vbicunque alicui obijcitur culpa, ſiue agen
do, ſiue excipiendo, ſiue denuntiando, non dicitur concludere,
niſi certa, et limitata culpa probeᷣ. De agẽdo allegat l. ptor. in
prin. de iniur, c. vt circa. de elect. in vj. ⁊ c. preſentiũ. de teſti, eo.
li. de denũtiando allegat quod habeᷣ in l. denũtiaſſe. ȷ. de adult.
l. aut q aliter. §. j. qd vi aut clã. quod not. ⁊ hic adde qd no. Bar.
in §. ſi de me. ȷ. eo. ⁊c. Adde quod locatori allegãti culpam, in-
cumbit onus probandi, Pet. de anch. conſi. cccxlix.

1 ☞ Culpa preſumitur, quando quis res commodatas amiſit,
ſuas autem ſaluas fecit.
2 Commodatas res quãdo quis habet diuerſas a duobus, loc⁹
eſt gratificationi, quas ſoluet.

§. Quod vero ſenectute.

Hunc §. ſummaui cũ pce-
1 dẽtib⁹. ¶ † No. qd culpa eſt, ſi quis res, ſuas ſaluas fecit, com
modatas amiſit. ⁊ ex hoc ſolo pſumiᷣ culpa, vt ȷ. de admi. tu. l. tu
tor ſm dignitatẽ. §. nõ eſt audiendus. ¶ Querit glo. qd ſi res
2 cõmodata erat vtilior ꝙ ſua? dic vti ea. ¶ Quero, †[a] qd ſi erãt
a equales vl hẽbat ꝯmodatas res duor? Certe tũc loc⁹ eſt gratiſi
catiõi, vt ſi ñ pt vtrãq3 euadere, euadat, ꝙ vult, ȷ. ad Si. l. iij. §. ij.

ADDITIO.

a POMA. ¶ Quero. Adde ꝙ ſit locus gratificatiõi, vide gl. in l. ci
ues. C. de incolis. li. x. Bal. in l. p agrũ. C. de ſerui. ⁊ aqua. ⁊ in l.
ſi. cõmi. vel epi. ⁊ vide Bar. in l. admonendi. ȷ. de iureiu. Alexã.
in l. ſi Titius. in ſi. de ver. obli. dum allegat dictum Bald. in l. in
quibus. C. de ſec. nup. Adde cõtrariũ tenuiſſe Bal. eius qd di-
cit in d. l. in quibus. in auth. ex teſtamento. C. de collat. ⁊ vide p
Alex. in l. qui filiabus. §. j. de leg. j.

1 ☞ Cuſtodire tacite, qui tenetur idem ſi expreſſe agatur.
2 Homo ſeipſum cuſtodit, ⁊ in eo non debetur tanta cuſtodia.

§. Cuſtodiam.

Summaui cũ precedẽtibus. h. d.
Quibus caſib⁹ tacite tenetur de
1 cuſtodia, †idẽ eſt ſi expreſſe agatur. ⁊ hoc ſequitur ſuper ver-
a bo, indigeret. ¶ No. ꝙ min⁹ teneᷣ de cuſtodia[a] in homine, quã
2 in alia re, q2 homo ipſe ſcit ſe cuſtodire, †⁊ ideo non debetur tã
ta cuſtodia iudicialis vel conuentionalis.

ADDITIO.

a ALEX. ¶ De cuſtodia. Minus teneᷣ qs de cuſtodia in hoie, quã
in alia re. ⁊ adde q̃ dicaᷣ fida cuſtodia, ut gl. in l. ij. de ſer. fug. qs
ille, q ligat diligẽter cuſtodit. Vide late Inn. in c. nuper. in pn.
de ſen. excõ. ⁊ ibi videtur, ꝙ qs diceᷣ carceratus, cui aſſignatur
vnus locus, ut quo nõ poſſit exire. Et dicit Bar. in l. ſi. C. de de
cu. li. x. ꝙ aliud eſt ponere in carcerẽ, ⁊ aliud, ſub cuſtodia deti-
nere. Et diciᷣ fida cuſtodia tenuiſſe, qui de eius manibus non
aufugit. de pace tenẽda ⁊ eius violat. §. ſi iudex. in verbo, ſecu-
re. Et de hac cuſtodia vide Bar. poſt gl. in l. ſi pecuniã. §. ſed ſi
acceperit. de cõdi. cau. dat. ⁊ hic no. ꝙ tenetur minus cuſtodire
ſenem, quam iuuenẽ. Et quando quis dicatur carcerat⁹, ⁊ quã
do non, vide in l. qui neque. ff. de verb. ſig. ⁊ per Bal. in l. j. C. de
cõfeſ. omnino Bal. in l. admonendi. de iureiu. ⁊ per Ang. in l. q
in carcerem. ff. quod met. cauſ. ⁊c.

1 ☞ Culpa quando preceſſit caſum, quis de caſu teneᷣ, ⁊ quãdo.
2 Poſitiones, ⁊ articuli quomodo formentur, vt quis teneatur
de caſu.

a

§. Sed interdum.

[a] Summaui cũ pcedẽtib⁹.
1 ¶ † Not. ꝙ quis teneᷣ de
caſu, qñ culpa precedit caſum. ¶ Cõtra hoc op. ȷ. ad legẽ Rho
di. de iac. l. ſi. §. j. Gl. ut, fallit, ibi nec aliter ſoluit. Tu dic clari⁹,
Quandoq3 culpa precedit caſum, vtrum quis teneatur de ca-
ſu, dic ſm Gul. ſic. Aut illa culpa cadit in morã, ⁊ tenetur de ca
ſu. l. quod te. ȷ. ſi cer. pe. ⁊ l. ſi ex legati cauſa. de ver. obl. Aut nõ
b cadit in mora3, ⁊ tunc[b] aut illa culpa non eſt ordinata ad caſu3,
q2 ex illa culpa nullo modo potuiſſet caſus ille cõtingere, ⁊ tũc
non tenetur de caſu. l. non omne. de ſtat. lib. facit l. ſi alius. §. eſt
⁊ alia. quod vi aut clam. Quandoque culpa poteſt eſſe ordina-
ta ad caſum, q2 ex ea poteſt contingere caſus, tunc aut caſus ſe-
quutus eſt propter illam culpam, ⁊ tũc tenetur de caſu, vt hic.
Aut caſus nihilominus cõtigiſſet, poſito ꝙ culpa non interceſ
ſiſſet, ⁊ tunc aut culpa fuit commiſſa in non faciendo, ⁊ quis nõ
tenetur de caſu. l. ⁊ in totũ. ȷ. de impen. Aut fuit cõmiſſa in faciẽ
do, ⁊ tunc aut illud factum non cadebat in delictum, ⁊ tunc non
tenetur de caſu, vt l. ſi. §. j. ȷ. ad le. Rho. de iact. ⁊ l. ſi is qui. ȷ. de
act. ⁊ obli. facit d. l. ſi alius. §. eſt ⁊ alia. ꝙ vi aut clam. Aut illud
factum cadebat in delictum, ⁊ tunc non tenetur quandocunque
de caſu poſtea eueniente, vt l. ita vulneratus. ad leg. Aquil. ſe-
cundum Gul. tu hoc vltimum ſubdiſtingue, Aut delictum com
mittebatur circa rem ipſam, ⁊ verum dicit Gul. Aut commit-
tebatur circa vſum rei, ⁊ tunc ſecus. ſupra de condi. fur. l. q fur
2 tũ. ⁊ ibi vidiſtis. † Ex his habes qualiter debeas formare po
ſitiones, ⁊ articulos, vt cõcludatur ꝙ culpa faciat quem tene-
ri de ca-

ri de caſu. Nam quandoque debet concludi qđ propter culpaz
caſus euenit, quandoq; hoc non eſt neceſſe. Item ex predictis
habes qualiter debeāt formari articuli ex parte rei, ſcilicet qđ
caſus eueniſſet, etiā ſi culpa nō preceſſiſſet, vt ex predictis ptz.

ADDITIONES.

a ALEX. ¶ Sed interdum. Uide Inn. in c. ſicut. de iureiu.
b ALEX. ¶ Et tunc. Adde Bar. in d. l. qui furtum. de cōdi. fur. ꝑ
Bal. in l. pignus. in fi. C. de pig. act. per Pau. de ca. in l. j. in ꝓn.
ſ. de eo per quem fac. erit.

§. Idem denique.

Si cōmodans non patitur cōmodatariuz vti re ad eū
vſum, ad quem commodauit, tenetur commodati cōtraria. Si
commodatarius aliter vtitur, tenetur commodati directa, ꝛ
etiam furti. h. d.

1 ☞ Uendita equa, an videatur venditus pullus.

§. Uſque adeo.

a [a]Diligentia dz adhiberi in re cō
modata, ꝛ eiꝰ ſequela. [b]h. d. Guli.
b format hic † duas queſtiones, vnam, vtrū, vendita equa vel vac
1 ca videatur venditus pullus, qui ſequebatur eam. Item nun
quid vēdito equo, videatur vendita ſella, de hac vltima videbis
* in l. ediles. §. item ſciendum. de edil. edi.*

ADDITIONES.

a ALE. ¶ Uſq; adeo. An vēdito equo, videat̄ vēdita ſella. Bar.
vr̄ tenere qđ ſic, ꝑ illū tex. i l. eū q. §. nō ſolū. ſ. de fur. facit qđ ipſe
no. in l. de qbꝰ. circa fi. ſ. de legi. ꝛ vide qđ dixi in d. l. eum q. ꝛc.
b POMA. ¶ Sequela. Uide Bal. c. trāctato. de conſti. quem ſequi
tur Iaſ. in l. ſi extraneus. §. fi. de cōdi. ob cau. Uide aliā qōnem
hic poſitam per Iaſ. in l. de quibus. ff. de legi.
* CLAV. ¶ Edil. edic. Et iſtud hz locū nedū in vēditione, ſz etiā
in quocunq; alio contractu, etiam ſtricti iuris ſecundum Ioā.
Fab. ꝛ Io. de Platea in §. omnium. Inſtit. de acti. Itē vendito
equo, poteſt famulus aliquid petere pro capiſtro, prout quoti
die fit, tex. eſt iuncta gl. ꝛ ibi not. Nico. de Neapo. l. j. C. de ſtra
to. lib. xij. C. vide Iaſ. §. actionum. de actionib.

1 ☞ Stagialia, burſe, ꝛ corone, quas vir mittit vxori quādo eaz
ducit non videntur donata, ſed potius commodata.
2 Commodatarius ad hoc, vt teneatur de culpa, neceſſe eſt, quod
commodatum fiat gratia ipſius, ꝛ forma poſitionum.
3 Commodatum in dubio preſumitur rogatu commodatarij.

§. Interdum.

a [a]Si cōmodatū fiat gratia dantis,
vel eius contēplatione, cōmodata
b rius de ſolo dolo tenet̄. h. d. Tene mētiᵇ hūc caſum † ꝙ ſtagia
1 lia, burſe, corone, quas vir mittit vxori, qñ ducit eam, qđ nō vi
dent̄ in dubio donate, ſed magis cōmodate, vt hic, vt magis or
nate ad virū accedat, ꝛ propter hoc nō cōfirmant̄ morte, nec de
bent apud vxorem remanere, niſi conſuetudo aliter ſe haberet.
2 ¶ Scđo no. † qđ ad hoc vt cōmodatarius[c] teneat̄ de culpa, eſt
c neceſſe ꝙ cōmodatū fiat gratia ipſius. Facit j. depo. l. §. ſepe eue
nit. ꝛ ſic ſis cautus de hoc facere poſitionē, qꝛ cōmodaſti roga
tu recipiētis. Uel ſi defendis ꝯuētū, nitaris ꝓbare, ſi potes, ꝙ
3 ille obtulit tibi illam rem. Sed quid ſi de hoc † nihil eſt proba
tū ex vtraque parte, Rñ. ꝓſumitur rogatu cōmodatarij regu
lariter, vt ſ. ead. l. §. commodatuz autem, ꝛc.

ADDITIONES.

a ALEX. ¶ Interdū. Adde qđ no. Bar. in l. pe. §. j. ſo. mat. ꝛ Bar.
in l. j. §. neq; caſtrenſe. de col. bo. ꝛ ibi dixi ꝛ Bal. in l. cū te. C. de
dona. ante nup. ꝛ q̄ dixi poſt Bar. in l. iij. §. fi. ff. de mu. ꝛ ho. ꝛc.
b POMA. ¶ Tene menti. Uide Feli. c. ſuper eo. de teſtib.
c ALEX. ¶ Commodatarius. Uide Bar. in l. rogaſti. ſ. ſi cer. pe.

1 ☞ Agendum qua actione ſit, qñ res mea eſt per te pignorata.
2 Pignori ſi quis dederit rem meam ꝛ nō luat, quādo agere po
tero.

§. Nunc videndum.

Si res data vt pigno
ret nō reſtituitur, cō
petentibus actionibus eſt agendū, vel actio, debet cedi ſumpti
1 bus ꝛ periculo ipſius cedentis. h. d. ¶ † No. diſtinctionem, quā
do res mea pignoraretur per te, qua actione ſit agendum ꝯ te.
2 Quam diſtinctionem ponit gl. latius. C. eo. l. pen. ¶ † Quero,
quid ſi non eſt appoſitum tempus, intra quod luere debeat qñ
ego potero agere contra te. Glo. dicit hic, cū diu ſtetit qđ non
luit, in d. l. pe. C. eo. dicit, ſi eſt luitio facilis, ꝛ non vult luere, dic
vt ibi.

§. Si me.

Culpa hominis cōmodati cum re commoda
tarium non excuſat, ſecus in dolo. hoc dicit.
¶ Opp. ad principium, quod commodatarius non tenetur de
culpa iſtius nuntij miſſi cum re. l. ſi mea cauſa. §. commodataz.
j. eo. So. intelligas hic, qđ ego cōmodaui tibi ſeruum cuz lance,
non tamen hoc acto, vt illa res eſſet in cuſtodia ſerui, ꝛ ideo tu
cōmodatarius teneris de culpa, ſi forte ille ſeruus non erat ita
idoneus, qđ ei debuiſſet committi. alias ſi iam idoneus eſſet, cō
modatarius non eſſet in culpa. j. e. l. eū qui. cū l. ſeq. ad fi. ¶ Op
po. quod dolus ſerui non excuſet cōmodatarium l. rem mihi. §.
in exercitu. j. eo. Sol. hic de ſeruo commodato cū re, ibi de ſer
uo commodantis, non commodato cum re.

1 ☞ Cuſtodis per appoſitionem qñ videat̄ remiſſa cuſtodia.
2 Carceris cuſtos non liberatur a cuſtodia carcerati recommen
dati per Poteſtatem, licet poſtea Poteſtas miſerit ad cuſto
diam famulos.
3 Scholaris quando teneatur de cuſtodia rōcini locati, ſi locās
miſit famulum.

§. Si de me.

Appoſitio cuſtodis facta ex poſtfa
cto nō remittit cuſtodiā ei, cui res fue
1 rat commodata. h. d. ¶ † Opp. † ꝙ per appoſitionem cuſtodis
vr̄ remitti cuſtodia. ſ. ea. l. ver. plane. Sol. ibi loquit̄ qñ cuſto
dē appoſuit ab initio, hic, quando ex poſtfacto. Iſta ſolutio ve
ra eſt in ſe, vt ſtatim dicā, tamen non congruit ꝓcedēti §. ibi em̄
ſeruus nō fuit appoſitus vt cuſtos, ſz fuit cōmodatus vna cum
re. Iſta em̄ longe inter ſe differunt, nā ego poſſum confidere de
te, magis quā de ſeruo ſeu famulo meo, ꝛ ſic cōmodo famulū et
argentum, non tamen per hoc famulū pro cuſtode pono. Ita lo
quit̄ §. ꝓcedēs. ¶ Scđo opp. de l. ſi ſoluturus. j. de ſol. de acqr.
poſ. l. quarūdā. Sol. dicit gl. ꝯria loquūt̄ qñ cuſtos fuit appoſi
tus ab initio, hic qñ ex poſtfacto fuit appoſitus. Et ſecundum
hoc diſtinctio Labeonis hic reprehenditur per Ulpianum. et
hec opi. fuit Azo. Io. fuit in cōtraria opi. quod per appoſitio
nē cuſtodis indiſtincte videatur remiſſa cuſtodia, Et iſtā opi.
ſequuntur quidā Moderni per l. ſi mea cauſa. j. eo. Nec obſtat
ver. ego puto. qꝛ non corrigit dictum Labeonis, ſed qꝛ Labeo
ſolum de periculo reſpondit, ꝛ de actione nil dixit, ideo ꝑ Ul
pianum ſuppletur ibi, ego puto, ꝛc. Tu dic qđ iſta eſt veritas
quod diſtinctio Labeonis corrigitur etiam inquantum dicit
de periculo, quod patet per illud qđ dicitur hic, niſi aliud no
minatiz conuenit, ꝛc. Sed apponere cuſtodem non eſt nomina
tim conuenire, ergo, ꝛc. Non obſtat l. ſi mea cauſa. §. j. j. eodem.
ꝛ l. eum qui in fine. qꝛ ibi fuit appoſitus cuſtos, ꝛ res ablata a cō
modatario ꝛ data cuſtodi, vnde auferendo rem a commodata
rio liberatur a cuſtodia, imo a totali obligatiōe, quaſi res ſit ꝑ
fecte reddita, ſupra eodem, l. iij. §. ſi reddita. Hic autem fuit ap
poſitus cuſtos, remanente re penes commodatariū, ideo nō vi
detur remitti cuſtodia. Licet enim ego faciā cuſtodire rē meā,
non per hoc nego quin tu cuſtodias, imo etiam volo te cuſtodi
a re. ita loquit̄ B. Reaſſume ergo breuiter, Aut famulus[a] vel ſer
uus commodatur ſimul cum re, aut apponitur vt cuſtos. Pri
mo caſu ſerua diſtinctionem ꝓcedentis §. Secundo caſu diſtin
gue, Aut cuſtos fuit appoſitus ab initio, ꝛ videtur actū quod
commodatarius non teneatur de cuſtodia, arg. l. ſi ſoluturus.
j. de ſol. ꝛ l. quarundaz. ꝛ de iure dot. l. ſi ego. §. dotis. ꝛ j. locati.
l. dñs horreorum. ꝛ nau. caup. ſtab. l. fin. §. j. Aut fuit appoſitꝰ
ex poſtfacto, ꝛ tunc aut res remanſit penes cōmodatariū, ꝛ non
videtur remiſſa cuſtodia, vt hic. Aut penes eum non remanſit,
ꝛ videtur remiſſa cuſtodia. l. eum qui. §. fi. ꝛ l. ſi mei cauſa. §. j. j.
2 eo. ꝛ facit ad id qđ no. Cy. C. loc. l. ex diui. Et predicta faciūt † ad
b questionem, [b]Poteſtas recommandauit aliquem in carceribꝰ,
poſtea dubitans miſit familiam ſuam ad cuſtodiā carceris, cer
te per appoſitionem cuſtodis non videtur remiſſa cuſtodia cō
mentarienſi, vt hic, cum apud iſtum commentarienſem in car
cere remaneret, ſecus ſi familie crederetur. dicta l. ſi mea cauſa.
3 §. j. j. eo. † Item facit ad queſtionem de locatore roncini, qui cuz
c roncino miſit famulum ſuum, [c]vtrum per hoc ſcholari condu
centi videatur remiſſa cuſtodia. Glo. videtur dicere quod pro
pter hoc non minus ſcholaris teneatur. vt ſ. vſufru. quead. ca
ue. l. pen. ꝛ ibi no. Dic aut conſtat qđ locauit famulum ꝛ rōcinū
nō añ eum appoſuit cauſa cuſtodie, ꝛ tūc negligentia nuntij nō
excuſat ſcholarem, dolus vero ſic, vt ſ. proxi. §. qđ intellige an
tequam ſcholaris reddat roncinum. Si enim poſtquā ei reddi
dit perijt, non tenetur. dicta l. ſi mea cauſa. §. j. Aut conſtat qđ
eum miſit vt cuſtodem, ꝛ tunc qꝛ hoc fecit ab initio, ſcholaris
nō tenetur de cuſtodia, vt patet ex ꝓdictis, ꝛc. Aut nihil appa
ret, ſed locauit roncinum ꝛ famulum ſimpliciter, ꝛ tunc in du
bio nō videt̄ remiſſa cuſtodia. d. l. pe. cū gl. ſ. vſufr. quemad. ca.

ADDITIONES.

a ALEX. ¶ Aut famulus. An per appoſitionem cuſtodis, videa
tur remiſſa cuſtodia, adde Bal. in d. l. ex diui. C. loc. ꝛ ibi etiam,
an dominus teneatur ex mala cuſtodia, ꝛc.
b ALEX. ¶ Ad qōnem. No. qōnem, ꝛ ad materiā vide etiā Bart.

in l.j.§.quemadmodum.j.de lib.agn.⁊ Bal.in d.l.ex diui.C.loc.
ẽ ALEX. ¶ Famulum ſuũ. Adde Bar.ſ.ea.l.i.§.nũc videndum.in fi.⁊ Bar.in l.j.§.queadmodũ.de libe.agno. Bald.in l.edẽ.C.loca.⁊ Ang. in l.qui Rome.§.Callimachus.de verb.oblig.⁊ vide Bar.in l.j.§.quemadmodum.ſ.alleg.

1 Vſus quando poſſit haberi pro parte.
2 Rem reſtitui in obligatione quando quilibet teneatur pro parte,⁊ quando inſolidum,⁊ quando diuidua,⁊ quando indiuidua. nume.6.
3 L.ſi duo.in fi.infra depoſi.declaratio.
4 Quod idem ſit dicere periculo communi,⁊ communiter,⁊ quilibet tenetur inſolidum.
5 Reos duos conſtituendi in modo per ius aut.nihil eſt immutatum,ſed in modo conueniendi,⁊ ſic hic §.non corrigitur.
7 Obligatio rem tradi eſt indiuidua quo ad obligationem ⁊ ſolutionem.
8 Obligatio rem dari eſt indiuidua quo ad obligationem ⁊ ſolutionem,⁊ quare.
9 In obligationibus que cõtrahuntur ad reddendũ certam ſpeciem qualiter plures teneantur.
10 Quodammodo,eſt nota improprietatis.
11 Plures quando tenentur inſolidum,an quando dicantur duo rei.
12 Prelationis beneficium ſcilicet quod prius cõueniatur ille,in quem pecunia peruenit,quando habeat locum in duob⁹ reis.
13 Commodati qui egit contra commodatariũ pro re commodata deteriorata,vel furto per eum ſubtracta,quãdo poterit agere actione l.Aquilie.⁊ nu.15.
14 Punitus pro vulnere quando poſſit etiam puniri pro cicatrice,vel alia qualitate omiſſa,que augeret condemnationem.
16 Actio vna quando tollat aliam.
17 Correus quando conuenitur ex facto correi quod debeat cedi ſibi actio,⁊ inquantum.⁊ nu.19.an fiat ceſſio,etiam ſi nõ habeãt beneficium diuiſionis.
18 Fideiuſſoribus vnus ex pluribus quando conuenitur ſemper debet ſibi cedi actio contra principalem,⁊ etiam contra aliũ fideiuſſorem.
20 Poſſeſſio ciuilis cauſat vſucapionem.
21 Emphyteuta ⁊ ſimiles,dicuntur tantũ naturaliter poſſidere.

§. Si duobus vehiculum.

In obligatione ꝓmitiua,que ad rei reſtitutionem contrahitur,quilibet tenetur ꝓ parte,qꝛ inſolidum ad eos peruenire nõ põt. In obligatiõe vero ſecundaria,que contrahitur ratione doli vel culpe quilibet tenetur inſolidum,qꝛ pro parte non poteſt delinqui,⁊ ſi agit contra vnum ex facto alterius,ei actio cedi debet,qꝛ ſi contra iſtum ageretur,actio pro rata tolleretur.h.d. Diuide,qꝛ primo queritur,qualiter plures commodatarij obligẽtur obligatione primitiua,que contrahitur ad rem reſtituendam. Secũdo,loquitur qualiter contrahatur obligatio ſecundaria ratione doli,vel culpe,vtroque delinquente. Tertio loquitur quando vnus tantum deliquit. Secunda ibi,ſed eſſe verius. Tertia in l.vnde queritur.℣.ſed ſi legis.⁊ quelibet iſtarum partiũ ſubdiuidit in plures,vt apparebit in poſitiõe caſus. In hac parte
1 primo ponitur thema,⁊ queſtio eſt clara.† Sequitur ver.⁊ ait.
a hinc arguit,quod non teneãtur inſolidum,⁊ ponit tantum probationem minoris,vnde forma argumentũ ſic. Obligatio,que re contrahitur,non poteſt contrahi vltra,quã res perueniat,vt C.de non nu.pec.l.cum vltra. Sed dominium vehiculi vł poſſeſſio non poteſt peruenire ad plures inſolidũ,ſed pro parte,ergo non tenentur inſolidum,ſed pro parte. Sequitur verſ.nec quemquam.hic reſpondet cuidam obiectioni,que fiebat contra obiectionem predictam,quã ſic forma, Plures poſſunt eſſe domini vnius fundi,ſed nõ ſunt domini pro parte,qꝛ nulla pars eſt,quam quis poſſit dicere ſuam,ergo ſunt domini inſolidum. Ad hoc reſpondet Iuriſconſultus,quod licet non ſint domini certe partis,que poſſit ad oculum demonſtrari,tamen ſunt domini totius fundi pro parte indiuiſa,que non poteſt ad oculũ demonſtrari,pro parte ergo demonſtrabili nõ ſunt domini inſolidum,vide literam. Sequitur ver.vſum autem balnei.hic allegat,quod teneantur inſolidum.⁊ forma argumentũ ſic, In cõmodato conceditur vſus,non dominium,vel poſſeſſio,ſed vſus vnius rei poteſt eſſe apud plures inſolidũ. Nã platea ego vtor inſolidum,ſeu in totũ,⁊ tu in totum,⁊ ſic de ſingulis. Idẽ in balneo,vel porticu,⁊ ſimilibus,ergo plures cõmodatarij obligantur inſolidum.h.d.non tamen ponit niſi probationem minoris propoſitionis. Sequitur verſi.verum hic Iuriſconſultus rñdet ad argumentum proxime factum,ex quo apparet declaratio queſtionis ſeu eius determinatio.⁊ dicit ſic, Fateor qđ in platea,balneo,theatro,⁊ alijs locis amplius plures vti pñt inſolidũ,ſꝫ queſtio noſtra ꝓponit̃ in vehiculo paruo,in quo ego ſedeo,tu nõ potes ſedere.⁊ ſic plures inſolidũ non poſſunt vti vehiculo,ergo remanet ꝙ nec rõne dñij,nec rõne poſſeſſionis,nec vſus plures tenent̃ inſolidũ.h.d.vide literã. Seq̃t ℣.ſꝫ eſſe verius.hic incipit ſecũda pars principalis ĩ qua loquit̃ de obligatione ſecũdaria rõne doli vel culpe,in qua forma caſum ſic: Vidi ꝙ nõ obligãt̃ inſolidũ ad rẽ reſtituẽdã,ſꝫ in cõmodato,⁊ locato ꝯhit̃ negligentia ſeu obligatio ratione negligentie,doli,vel culpe,an ad iſtã tenebitur quilibet inſolidũ vel pro parte? Reſpõdet Iuriſconſultus, Culpa,⁊ dolus non poteſt committi in re pro parte,nec diligentia poteſt adhiberi pro parte,ꝗ̃ in iſta obligatione quilibet tenetur inſolidum.h.d. Ex quo infertur,ꝙ erunt quodammodo quaſi duo rei debendi. Ex hoc ſequitur aliud,ꝙ vnius ſolutio liberat alium. Itẽ ex predictis ſequitur aliud,ꝙ vtriqꝫ cõpetit actio furti inſolidũ: qꝛ vtriuſqꝫ inſolidũ intereſt,⁊ altero agente,tollitur actio contra alterum,h.d.vſque ad l.vnde queritur.

Sequitur lex, vnde queritur.

in qua formatur vna queſtio circa premiſſa,que eſt clara,⁊ qdã hñt in lr̃a,cõuenire,⁊ quidã cõueniri,q̃libet litera eſt bona,vt j.dicã. Sequit̃ ℣.ſed ⁊ ſi legis.hic incipit tertia pars,in qua loquit̃,qñ vnus tantum deliquit,⁊ diuidit̃ in tres partes. Prima qñ conuenitur ille,q nõ deliquit. Secũda quãdo cõuenit̃ ille q deliquit. Tertio ponitur quedã limitatio precedẽtis dicti. Secũda ibi,nã ⁊ ſi. Tertia ibi,niſi forte. Caſus in terminis eſt clarus,ideo videas per teipſum. ¶ Ad primũ dictum oppo.⁊ videt̃ ꝙ vſus ꝑ parte haberi non poſſit.vt j.de vſu ⁊ habi.l.vſus
2 pars. Sol.prout† vſus refertur ad ius,nõ põt haberi ꝑ parte. Sed prout refertur ad factũ,ſic,vt hic. Ita dicit gl.hoc nõ videtur verũ,qꝛ hic iura incorporalia iudicãtur diuidua ⁊ indiuidua,ſecũdũ naturã eius quod in ipſo iure deducitur,vt l.iiij.§.Cato.de verb.ob. Si ergo ipſe vſus ſecundum factum eſſet diuiduus,eodem modo eſſet reſpectu iuris. Dic ergo,aut vſus refert̃ ad ꝑſonã,⁊ tũc nõ põt in parte diuidi,vt in cõtrario. Aut fertur ad rẽ,⁊ põt eſſe vſus partis rei.ita loquitur hic. ¶ Op.⁊ videtur,ꝙ in parua re poſſit eſſe vſus plurium inſolidũ,vt l.riparũ.ſ.de re.diui.⁊ j.de via pu.l.viã publicã. Sol.fateor,ꝙ iuris permiſſione poteſt permitti vſus pluribus,non tamen vtetur quilibet inſolidũ in re parua. Sed quando vſus vnius per vſum alterius incõmodatur,eſt melior conditio occupantis.l.ij.§.j.j.ne quid in loco publi.⁊ hoc eſt in rebus publicis,de quibus loquit̃ hic,in rebus vero priuatis qualiter plures poſſunt vti inſolidum,dic vt l.ſi edes.ſ.communi diui.⁊ per Dyn.in c.in re communi.extra de regulis iuris.in vj.

Venio ad ſecundã partẽ.hic in ver.ſed eſſe verius.dicitur,ꝙ tenet̃ inſolidũ.ſ.prime dictũ eſt ꝯrium,quare male,dicit gl.quod dictũ eſt vſqꝫ huc,eſt dictũ allegãdo.⁊ in hoc ver.reſpondet queſtiõi.⁊ hoc tangitur in ſecunda gloſ.huius §.ſuper verbo,⁊ ait ⁊c. Veritas eſt,ꝙ in prima parte loquit̃ de obligatione primitiua,que cõtrahitur ad rem reſtituẽdã.⁊ ad illã rñdet,ꝙ quilibet tenetur pro parte,vt eſt dictum. Hic loq̃t̃ de obligatiõe ſecũdaria,que ꝯhit̃ ratione doli vel culpe.⁊ hoc ſtatim declarabitur in ſequenti contrario. ¶ Opp.ad iſtũ ver.⁊ vr̃ ꝙ quilibet teneatur pro parte,vt l.ſi duo.in fin.j.depoſi.dicit gl.fateor ꝙ quilibet tenet̃ inſolidũ ad rẽ reſtituendã,tamẽ ſi nõ reſtituit,ad intereſſe ſit cõdẽnatio ꝓ parte tm̃,vt in cõtrario. Videas gl.que eſt difficilis,⁊ in multis eſt ſumpta ex ſumma Azo.C.eo.⁊ iſta eſt gl.ſuper verbo,habebũtur.iſtud qđ gl.dicit,ꝙ ad rẽ reſtituẽdã quilibet tenet̃ inſolidũ,eſt cõtra principiũ huius §.vt dixi. Nõ enim tenetur inſolidum,niſi ſit actũ,vt đ hac eadẽ gl.in fi.⁊ j.depo l.j.§.ſi apđ duos.⁊ ibi no.⁊ eſt expreſſus tex.C.loc.l.ſi diuiſa.⁊ j.loc.l.cũ apparebit.⁊ l.eãdẽ.de duo.reis.quod apparet,qꝛ iſta obligatio ad rẽ reſtituẽdã diuiditur inter heredes pro hereditaria portione.vt ſ.e.l.iiij.§.heres.ergo eadem ratione diuiditur inter plures commo-
3 datarios. ¶ Dic† ergo ad declarationem,d.l.ſi duo,que ſignat̃ pro contraria,ꝙ hic loquitur de obligatione ſecundaria que cõtrahitur ratione doli vel culpe,quo caſu quilibet tenetur inſolidũ,vt hic,⁊ in prima parte huius legis,in obligatiõe vero primitiua ad rem reſtituendã quilibet tenetur pro parte,vt ſ.dictum eſt.tamen licet pro parte teneatur preſtatio partis,nõ preſtat liberationẽ.⁊ ſic eſt indiuidua quo ad ſolutionẽ.d.l.ſi duo. Sed ſi perueniatur ad intereſſe,tũc erit diuidua,etiam quo ad ſolutionem.lege contraria. ¶ Opp.⁊ videtur,quod in obligatione ſecundaria quilibet teneatur pro parte,vt infra eod.l.rẽ mihi.§.in exercitu. Sol.dicit gl.⁊ bene,ibi fuit actum vt quilibet teneretur pro parte.dixit enim communi periculo,vt ibi
4 patet.† Ex qua gl.no.ꝙ idem eſt dicere communi periculo,et cõmuniter quilibet teneatur pro parte. Vide iſtã gl. Itẽ op.

duo

duo rei nõ cõſtituunt, niſi hoc agat, vt in aut. de duo. re. in pñc.
Gl. dicit, cõcedo ꝙ iſta lex eſſet hodie correcta: nec enim tenerẽ
5 tur vt duo rei, niſi hoc eſſet actum. iſta gl. dicit † peſſime, nã per
aut. illã nihil eſt immutatũ in modo cõſtituẽdi duos reos, ſed
ſolũ in modo conueniẽdi, qꝛ inductũ eſt hodie beneficiũ diui
ſionis, vt plene dixi in l. ij. ⁊ l. reos. §. cũ tabulis de duo. reis. et
doc. in aut. hoc ita. C. de duo. re. vnde iſta lex remanet incorre
cta. Sꝫ tenẽdo opi. gl. ꝙ corrigat opp. vt recitem gl. qꝛ aut. de
duo. re. loquit de his, q̃ diuidua ſunt. qđ patet, qꝛ inducit bene
ficium diuiſionis. Sed iſta obligatio rẽ reſtitui eſt indiuidua,
qꝛ ꝑ ꝑte ſolui nõ põt d. l. ſi duo. ergo hic nihil immutat. Sol. dt
gl. illud qđ dicit, ꝙ hec obligatio eſt indiuidua eſt veruꝫ, ſi hoc
actũ ſit, alias ſecus: ergo ſi ſimpliciter ꝓmittit, eſt diuidua. Et
ſic põt corrigi ꝑ aut. de duo. re. ⁊ in hoc reſidet gl. vide eã. Et ſic
vides, ꝙ finis huius gl. cõtradicat principio. ⁊ dicit verius hic,
6 prout ſe refert ad obligationẽ rẽ reſtitui. Nã diuidua † eſt quo
ad obligationẽ, ⁊ indiuidua quo ad ſolutionẽ, vt dixi. ¶ Sꝫ cõ
tra hoc opp. de l. ſtipulationes nõ diuidũtur. in prin. de ꝟ. obli.
vbi dicitur, ꝙ etiã nõ recipit diuiſionẽ ipſa obligatio, ꝓut loqt
de obligatione rẽ tradi. Gl. (vt vidiſtis) tenet, ꝙ hic fuit actuꝫ
quod quilibet teneretur inſolidũ. Idẽ no. in l. j. §. ſi apud duos.
7 ꝟ. depoſiti. qđ eſt diuinare, ⁊ contra illum tex. Dic ergo, † quod
obligatio rem tradi eſt indiuidua quo ad ſolutionẽ ⁊ obligatio
nem, ſed obligatio rẽ reſtitui, eſt diuidua quo ad obligationeꝫ,
8 ⁊ indiuidua quo ad ſolutionẽ. d. l. ſi duo. Ratio, † qꝛ obligatio rẽ
dari eſt diuidua quo ad obligationẽ, ⁊ ſolutionẽ, qꝛ poteſt qs
ꝑciſe cõpelli ad dãdũ, vnde nõ põt deueniri ad illud inconue
niens. ſ. ꝙ vnus ſoluat partẽ eſtimationis, alter partẽ rei, cre
ditore inuito. Obligatio vero rẽ tradi, dicitur indiuidua vtro
que reſpectu. Ratio qꝛ in eo ſtatim poſt morã ſuccedit obliga
tio ad intereſſe. d. l. ſtipulationes nõ diuiduntur. ⁊ ideo ſi vnus
traderet partẽ, alter liberaret ſoluẽdo partẽ itereſſe qđ eſt ab
ſurdũ. l. in executione §. pro parte. de verb. ob. Sunt etiaꝫ alie
rationes, quare dicta obligatio dꝛ indiuidua, vt dixi in d. l. ſti
pulatiões nõ diuidũt. ſed obligatio rẽ reſtitui eſt tertia rõne ſe
parata ab his, nã in ea põt quis preciſe cõpelli ad reſtituẽduꝫ,
nec ſuccedit obligatio ad itereſſe, niſi cũ deſijt poſſe reſtitui, vt
l. in re furtiua. ſ. de cõdi. fur. ⁊ ibi dixi plenius in d. l. ſtipulatio
nes nõ diuidũt. Unde ex eo qđ põt ꝑciſe cõpelli ad reſtituẽdũ,
dꝛ diuidua reſpectu obligationis, qꝛ nõ põt deueniri ad illđ in
conueniens, ⁊ ex eo qđ, re ꝑẽpta, põt ſuccedere obligatio ad
intereſſe, dꝛ indiuidua reſpectu ſolutionis. Et hoc dixi plenꝰ
in d. l. ſtipulatiões nõ diuidunt. ¶ Opp. ⁊ vr̃ ꝙ in obligatione
ſecũdaria nõ teneat inſolidũ. vt ꝟ. depo. l. j. §. ſi apud duos. Sol.
hic loquit qñ vterque deliquit, ibi qñ alter tãtũ. ¶ Cõtra hoc
op. de l. vnde queritur. ver. ſed ⁊ ſi legis. ꝟ. pri. Sol. ibi alter tã
tũ deliquit faciẽdo, ſed etiã alius deliquit negligẽdo. Unde q
libet põt dici deliquiſſe: ideo qlibet tenet inſolidũ, vt ibi videbi
tis. Reaſſume † ergo breuiter in iſtis obligationibus, que con
trahunt ad reddẽdã certã ſpeciẽ qualiter plures teneãt. Aut
loqueris de pluribus principalibus, aut de pluribus heredi
bus vnius principalis. Primo caſu aut loqueris de obligatio
ne primitiua ad rẽ reſtituẽdã, ⁊ tũc quilibet tenet pro parte, ni
ſi ſit actũ ꝙ inſolidũ teneant, vt hic in princi. ⁊ C. loca. l. ſi diui
ſa. ⁊ ꝟ. loc. l. cũ apparebit. ⁊ de duo. re. ⁊ l. eandẽ. in prin. Sꝫ tenea
tur pro parte, tamẽ ſolutione partis nõ cõtingit liberatio. l. ſi
duo. ꝟ. dep. Si vero de obligatiõe ſecũdaria loqueris, ⁊ tũc aut
eſt actũ ꝙ quilibet teneat ꝓ parte, ⁊ tenebit ꝓ parte, vt d. l. rem
mihi. §. in exercitu. ꝟ. e. Aut qđ qlibet teneat inſolidũ, ⁊ nõ eſt du
biũ, ꝙ teneatur inſolidũ. d. l. eandẽ. in prin. Aut nihil eſt dictũ,
⁊ tũc aut ambo deliquerunt, ⁊ qlibet tenebit inſolidũ quaſi duo
rei, vt hoc ver. Aut alter tantũ deliquit, ⁊ ille ſolus tenet, vt di
xi s. ⁊ dixi in d. l. j. §. ſi apud duos. ꝟ. depo. Si vero loqueris de
pluribus heredibus vnius principalis, ⁊ tũc aut teneat actiõe
bone fidei, aut ſtricti iuris. ꝙ dic vt l. iij. §. heres. s. e. ⁊ h̃ de obli
gatione primitiua. De obligatiõe vͦ ſecũdaria, dic vt in d. l. j.
§. ſi apud duos. ꝟ. depoſi. ⁊ in d. l. ſi duo. in prin. e. ti. ¶ Circa ꝑ
dicta dubitatur quare tex. hic dicit, quodammodo duo rei ha
10 bebũtur, qꝛ dictio, † quodãmodo, eſt nota improprietatis. Rñ.
qꝛ ſi expreſſe eſſet dictũ, quilibet teneretur inſolidũ, etiã ſi vnꝰ
tantũm deliquiſſet, quod non eſt, vt modo dixi. Iteꝫ dubitatur
11 † an ſemper cum plures tenentur inſolidum, dicantur duo rei?
Reſpon. ſi tenentur inſolidum ex natura rei in obligatione de
ducte, qꝛ indiuidua non dicuntur duo rei, niſi hoc ſit actũ. l. rem
hereditariã. ꝟ. de euic. ⁊ facit quod no. in l. ij. §. ſi tamen hominẽ
ꝟ. de ver. obl. per gl. ⁊ doc. ⁊ effectus eſt magnus: qꝛ cũ non ſunt
duo rei, nõ habebunt in eis locũ, que de duobus reis dicũtur,
videlicet quod pactũ factũ vni proſit alteri, ⁊ ſic, ⁊ quod mora
vnius nocet alteri, ⁊ ſi. ¶ Uenio ad ver. ⁊ ambobus. ⁊ opp. In
ſti. de obli. q̃ ex deli. naſ. §. q̃ de fullone. ⁊ C. de furt. l. manifeſtiſ
ſimi. §. ſꝫ cum in ſecũdã. Sol. fateor quod hodie eſt in electio
ne domini vtrũ velit agere cõtra furẽ vel cõmodatariũ. ¶ Ue
nio ad l. ⁊ alterutro. ⁊ opp. ꝙ factũ vnius nõ põt tollere actio
nẽ alterius. l. Stichum. in fi. de noua. Sol. hic ſunt quodammo
do duo rei, cum cuilibet inſolidũ cõpetit actio cõtra furẽ, ideo
vnius factũ tollit actionẽ alterius. l. ex duobus. ꝟ. de duo. reis.
¶ Uenio ad l. vnde querit. prout eſt in litera, cõuenire, ⁊ op
po. ſine actione nemo experit. l. ſi pupilli. §. videamꝰ. s. de nego.
geſt. So. dt gl. fateor, ꝙ hic nõ poterit agere ille cõuẽtus, niſi
bi ceſſa actiõe. ¶ Itẽ op. de l. ſi. §. ſꝫ cũ in ſecũdã. s. all. ⁊ ꝟ. loc. l.
is q. Sol. dt gl. cõcedo ꝙ aget ſolũ ad intereſſe ſuũ, nõ ad penã,
quã ille exegit, ⁊ ſm hoc aduerte, qꝛ actio cõmodati eſt illa, que
cedit. ¶ Itẽ opp. ad idẽ qđ modo dixi de l. ſi pignore. ꝟ. tit. j. vbi
ꝯ creditorẽ agitur etiam ad penam. So. aliud in creditore, quã
in cõmodatario, ⁊ cõductore. Ratio ibi patet, ſed prout hic eſt
lr̃a cõueniri, ceſſant ꝑdicta ꝯria, ⁊ eſt ſimile ad hunc caſum. l. ſi
b dubitetur. primo reſp. de fideiuſſ. ¶ Sed cõtra iſtãb literã op
po. hic dicitur, ꝙ vnus ex reis habet hoc beneficiũ, qđ cõuenia
tur prius alter, ad quẽ pecunia peruenit, contra, qꝛ hoc benefi
ciũ hꝫ ſolũ fideiuſſores. per aut. preſente. C. de fideiuſ. non au
tẽ cõpetit duobus reis. Huius timore dicit Azo, fateor, ꝙ illa
lex, ſi dubitetur, loquitur in fideiuſſore, hic in duobus reis. ⁊ ſe
12 cũdũ hoc iſta litera, conueniri, nõ eſt bona. Tu dic, † ꝙ imo eſt
bona. Et eſt ſciendũ qđ plures rei quandoqꝫ conſtituuntur ex
cõuentione, ⁊ in illis põt dicere verũ Azo. Quandoqꝫ cõſtituũ
tur ex quadam neceſſitate, vt in pluribus tutoribus, ⁊ tunc ha
bent beneficium prelationis. Nã ille qui nõ geſſit, poteſt petere
vt prius conueniatur ille, qui geſſit. Ita in propoſito, nam iſti
hac obligatione ſecũdaria tenentur ex quadaꝫ neceſſitate, quia
pro parte cuſtodia adhiberi nõ poteſt. ꝟ. dep. l. j. §. ſi apđ duos.
⁊ equiparant pluribus tutoribus, vt ibi, merito habet hoc be
neficiũ, ꝙ prius cõueniatur alter, qui egit cõtra furẽ. Uel dic,
ꝙ hoc beneficiũ ſit generale in omnibus duobus reis, vt ſi volo
dicere, cõuenias prius correũ meũ, ad quẽ tota pecunia perue
nit meo periculo, ꝙ poſſum audiri, vt hic, nec eſt aliquid qđ re
pugnet. Nã cõtraria loquuntur, quãdo ſimpliciter petebat di
uidi, nec aliũ correũ conueniri, nec allegabat hoc ꝙ ad eũ pecu
nia, vel res perueniſſet, vel qđ poſſet conueniri, ⁊ hoc tetigi in l.
iij. §. vbi duo rei. ver. pro declaratione. de duo. reis.

Uenio ad tertiam partem ſcilicet ad verſ. ſed ⁊ ſi legis.
Antequam veniã ad cõtraria, qꝛ queſtio forma
ta in principio non ſoluitur, quero an conuento debeat actio
cedi? Gl. reſpõdet qđ ſic, ⁊ dicit, qđ cedetur actio legis Aqui
lie, nõ aũt actio cõmodati: qꝛ proprio nomine conuenitur. Tu
dic quod etiam actio cõmodati poterit cedi, vt hac eadẽ lege, in
prin. prout eſt litera, conuenire. ¶ Hoc premiſſo oppo. ⁊ vide
c tur ꝙ factum vnius alteri cõmodatario non noceat. vt ꝟ. eod. l.
ad eos. Due ſunt ſolutio. Prĩa qđ hic potuerit precauere, ne
d alter ſociusd hoc faceret, alias ſecus, vt in contrario, ⁊ infra lo
ca. l. ſꝫ de damno. Alij dicũt ꝙ hic in damno dato a ſocio, ibi ab
extraneo. Hec non eſt vera, per l. mora. in fi. ꝟ. de vſur. vnde tene
primã. ¶ Opp. ad fi. legis noſtre de l. qui ſeruũ. §. ſi de actio. et
13 obli. vbi dicitur, † qđ qui agit cõmodati, nõ põt agere lege Aql.
in eo quod plus eſt in repetitione xxx. annorum. Sol. quidã ha
bent ibi literã affirmatiuã, ⁊ ſic concordat cum iſta, tamen illa
non eſt bona litera nec cõmunis, ⁊ hoc patet ex libris antiquis,
quos ad hoc perſcrutatus ſum, vnde remanet contrariũ. Di
cũt quidã, hic loquitur de equitate, ibi de rigore, ſecundũ hanc
iſta que continet equitatem ſcriptam corrigeret illam, ſed cer
te potius illa, tanquam poſterior deberet iſtam, tanquam ante
riorem corrigere, nec patet que equitas magis mouerit Iuriſ
conſultum hic, quam ibi. Unde alij dicũt qđ ibi loquitur quã
do in ſecunda non eſt pluſquam in prima. ſed hoc nihil eſt dice
re. Sed ibi ponitur pro conſtanti, ꝙ etiam ſi eſſet plus, nõ du
raret. Unde alij, vt Io. dicũt, ꝙ hic põt agi lege Aquilia in eo
qđ plus eſt, qꝛ creuit per inficiationem, ibi non poteſt agi in eo
qđ plus eſt ex repetitione xxx dierum, ⁊ hãc opi. tenet Pet. q̃
opi. poteſt eſſe vera. Unde quidam dicũt qđ ratio eſt, quia illđ
qđ creſcit per inficiationẽ, venit iure actionis, illud qđ creſcit ex
repetitione xxx. dierum venit officio iudicis, merito nõ poteſt
durare principali ſublato. vt l. centũ Capue. s. de eo qđ cer. loc.
hoc eſt falſum, qꝛ totũ venit iure iure actionis expreſſa diſpoſi
tione legis Aquilie. l. ij. ad l. Aqui. ⁊ l. ſi ſeruus ſeruũ. §. tertio
aũt capite. e. ti. Sꝫ rõnem verã do vobis, ergo qñ agitur in eo
qđ plus eſt propter inficiationem, videtur agi ex nouo capitu
lo, ſcꝫ, qꝛ negauit, de quo in primo iudicio cum actum fuit com
modati, nulla eſt facta mentio, merito põt agi. C. de iudic. l. licet.
ſed quando agitur ad id qđ venit ex petitione xxx. dierum, agi
tur ex eodem facto nullo ſuperaddito, vnde nõ videt poſſe agi
l. ſi cũ tibi. C. de iudi. ita intelligat d. l. ſi ſeruꝰ. Et ſic intelligen

do,hec lex facit,imo videtur quaſi caſus illius queſtionis. Si
14 quis eſt punitus de eo,† ꝙ aliquē percuſſerit,nec eſt facta mē
tio de cicatrice,an poſſit iterum procedi ex eo qđ in pena plus
eſt propter cicatricē,ꝛ idē in qualitatibus ſimilibus. Et hic vr̄
tex. ꝙ ſic,ſi de ea non eſt facta mētio in primo iudicio. Hāc que
ſtionem plene examinaui in l.ſenatus cenſuit.de accuſ. Alij di
15 cūt,† ꝙ hic per actionem cōmodati cōſequutus eſt medietatem,
aliam medietatem ꝯſequi poterit actione cōmodati lege Aqui
lia,ꝛc. Iſta eſt vera in ſe ꝑ d.l.cētū Capue.in fi.tū̄ diuinatio eſt,
vnde alij ſoluūt,vt iſte verſ.niſi forte.referatur ad primum ca-
ſum huius §.ſcilicet qn̄ agitur contra illum qui non delinquit,
q2 tunc licet ſoluat,tamen non liberat delinquentem,niſi reſpe
ctu eius qđ ſoluit,ꝛ iſta etiā poteſt eſſe vera,tū̄ facit violentiā
litere. Vnde quidā alij moderni legunt iſtam legem aliter, vt
dicamus ſic,niſi forte quis dixerit,ſubaudi ꝛ male,ꝛ qđ infra ſe
quitur in fi. qđ habere videt̄ rōnem,ſubaudi,vt ſocio debeat ce
di actio contra cōſociū̄,ex cuius facto conuenitur,ꝛ ſic reſpon
detur ad queſtionē poſitā in princ.huius §.ꝛ ſm̄ hoc cōcordat
cum lege contraria.ſcilicet cū̄ l.qui ſeruū̄.in fi.ſ.de act.ꝛ obl.ſ.
all.ꝛ ſm̄ hoc eſſe in contrarium caſus illius queſtionis, quā ſta
tim proxime dixi ꝙ propter qualitatē nō poſſet procedi de no
uo,tamē contrariū̄ eſt verū̄,vt dixi in d.l.ſenatus. Et hāc lect.
tenet Dy.ſ.de ope.no.nū̄.l.in prouinciali,in diſt.magna. Hanc
etiam tenet Nico.Mata.ꝛ Richar.Malum,que poteſt eſſe ve
ra,ſi dicamus,quod loquatur de eo,quod plus eſt ex repetitio
ne triginta dierū̄. Secus ſi intelligis de eo quod plus eſt pro
pter negationē,vt ſ.vidiſtis ſecundū̄ Io.ꝛ Pe. Sed dices tu,
quomodo propter negationē pōt de nouo agi,cū̄ nō ſit negatū̄,
non enim eſt actum lege Aquil. Reſpō actio legis Aquilie nō
tollitur per precedentem ſolutionē ipſo iure,ſed ope exceptio
nis,vt ſ.de iureiu.l.duobus.§.colonus. Et iſta exceptio nō im
pedit litis cōteſtationē:ideo poterit eſſe quod in nouo iudicio
legis Aquilie ille negabit,ꝛ ideo in eo,quod creſcit per iſtā ne
gationē fiet condemnatio. Simile C.de non nume.pecu.auth.
contra qui propriā. Item poſſes tu dicere,quare in eo, qđ pl9
16 eſt ex repetitione triginta dierum non poteſt agi cū̄ vna† actio
non tollat aliam,niſi in eo ꝙ concurrunt,vt l.prima,infra vi bo
no.rap.ꝛ infra arbo.fur.ceſa.lege ſ. Sol.dicit Dy.in dicta lege,
in prouinciali.in diſtinctione magna,quod dicte leges loquun-
tur,quando ſunt plures actiones eiuſdem generis,quia queli
bet ex delicto naſcitur,ꝙ declaratur plenius in l.prima.§.dixe
rit aliquis.de publica. Sed quādo ſunt diuerſi generis,q2 vna
ex ꝯctu,alia ex delicto,tunc habet locum hic §.ꝛ hec ſufficiunt
ꝓ nunc quantū̄ ad hanc materiā. ¶ Quero,dicit̄ hic quod de-
17 bet cedi actio,quero,† in quantū̄ debet cedi? Reſpondeo inquā
tum quis conuenitur ex facto correi,debet ſibi cedi actio cōtra
correum,ſed inquantū̄ quis cōuenitur ex facto ſuo,nō dʒ ſibi ce
di actio contra aliuʒ. hic eſt caſus hic.ꝛ illud qđ hic dicitur in
iſtis,qui ſunt quodāmodo duo rei,intelligas vniuerſal̄r in om
nibus reis,licet ſecus ſit in fideiuſſoribus.dicit gl.vt C.de fide
iuſ.dicta auth.preſente. Quid eſt hoc,ꝙ dicit aliud in fideiuſ-
18 ſore? Reſponde,q2† ſemper debet cedi actio contra principa-
lem,ꝛ contra fideiuſſorem.dicta auth.preſente.ꝛ l.cum aliter.
C.de fideiuſ.q2 ſemper ꝯuenitur ex facto alterius ille,qui vere
eſt fideiuſſor,vnde non eſt adhibenda illa diſtinctio,an ex facto
ſuo,an ex facto correi,licet improprie dicatur.quandoqꝫ fide-
iuſſor,etiam qui in rem ſuam intercedit,lege,fideiuſſoris.cuʒ l.
ſeq.ſupra de pac. Subdit gl.ſed in reis. Ideʒ dico ſi tales erāt
vt poſſit conuentus poſtulare vt diuidatur actio ad exempluʒ
pluriuʒ mādatorū̄.ſ.de fideiuſ.l.ſi fideiuſſores.§.idem rū̄dit.et
19 l.fideiuſſores. Hāc gl.allegant quidam,† ꝙ ita demuʒ inter cor
reos ſit ceſſio ſi habent beneficium diuiſionis,ꝛ ideo ſi renun-
tiauerint beneficio diuiſionis,non habent beneficium ceſſionis
ſecundum hanc gloſſ.ideo eam reprehendunt,q2 renuntiatio in
vno beneficio non tollit aliud.l.ſi domus.ſ.de ſerui.vrba.ꝑdio.
ita refert Cy.C.de duo.re.in l.j.in ij.q. Ita etiā recitaui vobis
ſ.de ſolu.l.Modeſtinus,que reprehenſio vera eſt,ſi hoc modo
gl.intelligimus. Sed forte voluit hoc dicere. Dixit enim ſ.qđ
fideiuſſori fiet indiſtincte ceſſio,non habita diſtinctione an ex fa
cto ſuo an correi cōueniatur. Ideʒ dicit gl.in duobus reis,qui
habent beneficium diuiſionis,vt quatenus ſoluit pro alio cor-
reo,hoc eſt pro illa parte,pro qua ille poterat conueniri, illo
beneficio diuiſionis oppoſito,indiſtincte cedat̄ actio.qđ poteſt
eſſe verum,nec poteſt creditor dicere illi reo conuento, ꝙ tota
pecunia ꝑuenit ad te. Tamē ſi reus vellet beneficiuʒ diuiſionis
opponere,ab ipſius partis petitione eū̄ remoueret. Sum9 ex-
pediti de omnibus iſtis gl.reſtat gl.magna,que tractat mate-
riam poſſeſſionis,que non expediretur bene in quinqꝫ diebus.
De ea dic,vt dixi in l.j.in prin.de acqui.poſſ.ꝛ in l.iij.§.ex cōtra
rio,ꝛ in l.clam poſſidere.§.qui ad nundinas.e.ti. Vltimo,tu in
20 uenis,no.ex hac gl.magna circa prin.ꝙ ciuilis† poſſeſſio eſt il-
21 la,q̄ cauſat vſucapionē. Ex medio eius no.q ſunt illi,qui dican-
e tur † tm̄ natural̄r poſſidere,ꝛ ſꝫ ꝙ eſt emphyteuta[e],ꝛ ſimiles.

ADDITIONES.

a ALEX. ¶ Qđ non. Dū̄ hic dicit,ꝙ dominiū̄ nō poteſt peruenī
re ad plures inſolidū̄,facit ad q.ſi cōceſſum eſt ꝑdiū̄ in emphy
teuſim Pet.ꝛ Martino,cuilibet inſolidū̄,qđ importat.de quo
ꝑ Bal.in l.i.in xi.q.C.quādo nō pet.par. Itē iſtā regulā intelli
ge in dominio irreuocabiliter acquiſito,ſecus ſi reuocabiliter,
ſecundum Bal.ꝛ Ang.per illum tex.in l.ſi pluribus.de legat.j.
quod eſt ſingulare ſecundum eos,vide ibi Imo.in verſicu.cir-
ca ꝑdicta dubitatur,ꝛc. De quo vide Bart.ꝛ que ibi poſt eū̄ in
l.ſi is qui pro emptore.ſ.de vſuca.ꝛc. Adde quādo eſt conceſſa
emphyteuſis Pe.ꝛ Io.ꝛ cuilibet eorum inſolidū̄,qual̄r intelli
gatur Bal.conſi.xxix.j.lib.ꝛ conſi.c.iij.lib.
b ALEX. ¶ Contra iſtam literam opp. Vel dicas,ꝙ hoc benefi-
cium ſit generale. Idem tenet Bar.in l.iij.verſi.ſexto quero.et
ꝟ.ſeptimo q̄ro de duob9 reis,ꝛ ibi alij,pro qua l.ponit Bar. eē
tex.in l.cū̄ in plures.§.veſtimēta.ſ.loca.vbi vide,ꝛ ꝙ no.Bar.
in l.bona.de iu.fiſ.ꝛ in l.quia poterat.ad fi.ſ.ad Treb. Add.ꝙ ſi
ſubſtituo aliquem meo periculo,ꝛ ipſe in aliquo deficit,ſuo de
fectu non teneor.l.ad ſimilitudinem.ꝛ ibi Bal.C.de epiſ.ꝛ cle.
ꝛ ad Barto.hic,adde caſum ſing.in d.l.cum in plures.§.veſti-
menta.ſ.loca.ꝛ ibi vide Barto. Item in eo.verſicu.an ex duob9
reis ille ſit primo excutiendus,ad quem pecunia peruenit? vi
de tex.no.ꝛ ſing.ꝛ ibi Bart in l.cum in plures.§.veſtimenta.ſ.
loca.ꝛc. Adde an primo ſit excutiendus ille,ad quem pecunia
peruenit. Ro.conſi.cxiiij.
c ALEX. ¶ Factum vnius. Vide per Ange.ꝛ Imo.in l.iiij.§.Ca
to.de verb.obli.
d ALEX. ¶ Alter ſocius. Adde quod idem tʒ Ang.in l.iiij.§.Ca
to.ꝛ ibi Imo.de verb.obli.
e ALEX. ¶ Emphyteuta. Vide plenius gl.ꝛ Bar.in l.iij.§.ex cō
trario.de acqui.poſſeſ.

LEX IX.

NEmo. Seipſam ſummat. ¶ No.ſecundū̄ literā, prout habetur accommodando.

LEX X.

EVm,qui. Ex vſu,ad quem res accommodatur, quis non obligatur,niſi ſit mixta cul pa.hoc dicit.

a **§. Si rem.** [a] Contractus innominati iudicantur ſecū̄ dum naturā ꝯctus nominati,cui adiūcun tur.h.d. In tex ibi,ꝛ cuſtodiam.ſi habes,ꝛ bene eſt.ſʒ ſi habes, etiam,dic,ꝙ includit ſimile in commodato. ¶ No.quod dixi in ſummario.facit ſ.depo.l.j.§.ſi quis ſeruum,ꝛ l.ſi gratuitā.§.j. ſ.de preſcrip.verb.

ADDITIO.

a ALEX. ¶ Si rē. Idē tenet Bar.in l.cum proponas.C.de dolo.
1 ☞ Commodata res que remittitur ꝑ cōmodatarium,ſi perit,
cuius periculo pereat.
2 Perſonarum ex qualitate perpenditur an ſit actum quod com
modatarius rem commodatam reportet.
3 Commodata res ſi detur nuntio commodantis,ꝛ perit,quādo
commodatarius teneatur.
4 Nuntio ſine literis non creditur.
5 Nuntio publico non habenti ſignum quando creditur.

a **§. Sed ꝛ ſi dum.** [a] Si res perit culpa nuntij re ferētis,perit periculo dūi,qui
eum miſit,alias periculo cōmodatarij ſi nuntium malum ele-
git,idem ſi nuntij dolo perierit.h.d. Hic habemus videre tria.
Primo an ille,qui perdidit,debeat probare ſe ſine dolo,ꝛ cul-
pa ſua amiſiſſe.an vero ille,qui agit.quod dic,vt dicaʒ in l.ſi qs
1 ex argentarijs.§.fi.ſ.de edē.ꝛ i l.ſi creditor.C.de pig.ac.† Secū
b do eſt videndum,ſi res perijt culpa,vel dolo nūtij,cui pereat.[b]
* Gloſſa diſtinguit* hic optime melius,quā alibi. Aut fuit actū
vt per teipſum referres,ꝛ tunc eo ipſo,ꝙ remittis per alium,
es in culpa,arg.l.ſi ꝓcuratorē.§.ſi tutores.ſ.man. Aut non fuit
actum,ꝛ tunc aut fuit in culpa in eligendo nuntium,ꝛ pereat pe-
riculo remittentis.vt hic,ibi,ſi vero,ꝛc. Et intellige culpam ſe-
cundum naturam contractus,vt hic patet. Aut non fuit in cul
pa,ꝛ tunc non tenetur,vt hic,ꝛ l.argentum.infra eod. Aut du-
2 bitatur,vtrum† ſit actum,vel non,vt per ſeipſum reportet, et
tunc ex qualitate perſonarum,ꝛ rei hoc perpendetur, ꝛ ex eo,
quod conſuetum eſt,vt l.vel vniuerſorum.infra titu.j.ꝛ l.ple-
num.§.equitij.ſ.de vſu ꝛ habit.ꝛ l.continuus.§.cum ita.de ver
borum obligatio. Sic debet intelligi glo.hic poſita,ꝛ infra pro
3 ſocio.l.non ob eam. Tertio eſt videndum† de nuntio, qui mit-
titur ab eo,cui debet referri,ꝛ hic aduerte. Aut conſtat,ꝙ ille,
qui erat nuntius domini mittentis, ꝛ tunc eſt diligenter ad-
uerten,

vertendum, aut mittebat eum, vt ſibi traderet, ⁊ ſtatim tradens eſt excuſatus, vt hic. Aut mittebat eum, vt ipſum moneret, vt rem commodatam remitteret, non tamen dicebat, quod ꝑ eum, ⁊ tunc tradens non eſt excuſatus. Aut dubitatur, vtrum eſſet nuntius, vel non, ⁊ tunc aut dominus conſueuerat talem nuntium deſtinare ad hoc, ⁊ tunc certe poteſt ei credere quis, quod ſit eius nuntius, l. finali. infra quod cum eo. ⁊ l. ſi quis ſeruo. ⁊ l. fugitiuꝰ, infra de ſolutio. Aut non conſueuerat mittere ad hoc, ⁊ nõ debet quis ei credere ſine literis, ⁊ qui credit, imputet ſibi. l. qui hominem. §. ſi nullo. infra de ſolutio. ⁊ de eo per quem fac. erit. l. prima. §. primo, ⁊ infra de furt. l. ſi quis vxori. §. apud Labeonem ⁊ ſic vult ſentire hic. gl. ⁊ hoc eſt quod tenet Inno. ſcilicet non
4 †credendum nuntio ſine literis, c extra de offi. deleg. c.
c prudentiam. Hoc etiam facit, † quod non ſit credendum nuntio
5 publico, ſeu preconi, niſi portet birretum rubeum in capite vt mos eſt, tamen in hoc ſcilicet de nuntio publico ſtandum eſt cõ
6 ſuetudini. Quid, ſi nũtius † portat literas credẽtie, ſcilicet tali latori preſentium in his que dixerit dabitis plenã fidem. Et materiam iſtam plene dico in l. Lucius. ĩ. de fideiuſ. facit l. vbicunque. §. plane. de interro. actio.

ADDITIONES.

a POMA. ¶ Sed ⁊ ſi dam. Limita vt per Iaſ. in l. j. ff. de eo per quem fac. erit.

b ALEX. ¶ Cui pereat. Adde omnino q̃ dixi poſt gl. in l. finita. §. ſi iam ruerint de dam. infe. ⁊ l. argentum. ĩ. e. Et quando quis teneatur de mala cuſtodia, vide in l. ex diui. maxime per Bald. C. locati. ⁊ per Bal. in l. dominus horreorũ. ĩ. loc. Et iſtis omnino adde Bald. in l. ſi is, cui. C. de furt. Adde, quid ſi pecunia pereat culpa nuntij portãtis illam ad creditorem. Bal. conſi. cccc xvj. lib. iij. ⁊ quando quis teneatur de mala cuſtodia conſi. ccc xxv.

* CLAVD. ¶ Diſtinguit. Vide et Bar. in l. ſi qs vxori. §. apud Labeonem. ĩ. de furtis. vbi ſcripſi.

c ALEX. ¶ Sine literis. Nõ credit nũtio, ſi nõ portat literas, vel ſine birreto rubeo ĩ capite. Adde Bar. in l. prohibitum. C. de iure fiſ. lib. x. ⁊ no. i l. j. §. cura. ff. de offi. prefe. vrb. ⁊ in extrauag. ad reprimendum. in verbo per nuntiũ, ⁊ in verbo per literas. ⁊ qđ ipſe no. ff. de cõſt. pec. in l. qui autẽ. ⁊ in dicta extrauag. ad reprimendum in ver. per literas. Adde, vt plene per ipſum in c. cum parati. extra de appel. ⁊ an nũtio iurato credat, Paul. de caſt. conſi. ccc xvij.

LEX XIII.

SI is qui commodatum. §. Si quem queſtum.

Ad eũ, ad quem periculum rei non pertinet, commodum nõ ſpectabit. h. d. ¶ Opp. ⁊ videtur, quod lucrum non ſit ſuum, cuius eſt periculum. q2 ſi quis alteri alienam rem locauit, committit furtum, ⁊ ſic eius eſt periculum, vt ff. e. l. ſi vt certo. §. interdũ. ⁊ §. idez denique. Sol. dicit gl. hec regula procedit, quãdo ad aliquem pertinet periculum ex natura contractus, ſecus ſi ex culpa ſua. Vel dic ſecũdũ Richar. Mal. quod hic nõ commiſit furtum. Nam ille, qui accepit rem experiendam, poteſt alteri locare, hoc enim eſt de experientia, vnde videtur vti ad euz vſum, ad quem commodata eſt. ff. eodem. l. eum qui in prin.

§. Si libero.

Error in iure cõſequutiuo nõ impedit actionem oriri ex cõtractu, ſicut nec error in iure, vel in facto antecedente impedit condictionem oriri extra id, quod agitur. h. d. ¶ Opp. quod nõ habeat locuz actio mandati, vt l. at qui natura. §. ſi libello. ff. de ne. ge. Sol. Aut ille, cui mãdatur, putabat ſe liberũ, ⁊ hz locũ directa. Aut putabat ſe ſeruũ, ⁊ hz locũ vtilis, q2 ex neceſſitate facit. ¶ Quero ꝑ declaratione tex. q̃ differentia eſt inter caſum huius §. ⁊ caſum qui adducit ad probationẽ, ſcz de indebito ſoluto? Rñ. in primo caſu nullus erat error in facto circa ipſum cõtractũ, ſz erat error in iure cõſequutiuo ex ipſo ꝯtractu, nõ enim putabat obligationẽ oriri. In ſcđo caſu erat error in facto, vel ĩ iure ex quo cauſabat ſolutio. ⁊ ſic erat error in antecedẽte. Item erat error ĩ cõſequente, non enim putabat obligationem oriri, ⁊ tamen oritur. ergo multo magis in primo caſu.

LEX XIIII.

SI ſeruus.

Ex eodem facto due actiones contrarie poſſunt oriri diuerſis reſpectibus. h. d. ¶ Opp. de l. j. C. de fur. Sol. nõ impeditur natiuitas, vt hic, ſed exercitium ſic, vt l. contraria. Ratio quia iſte actiones non contrariantur in origine. Nam furtũ ſit reſpectu dominij, commodatum reſpectu contractus celebrati cum ſeruo. Sed contrariantur in exercitio, naz exercitium eſt dominij tantum. vnde ſi agit commodati, approbat cõtractum, ſi agit furti reprobat. Sed approbat ⁊ reprobat, ſunt omnino contraria, ergo, ⁊c.

LEX XV.

1 PRedo conuentus non poteſt referre queſtionem dominij.
2 Depoſitarius, commodatarius, creditor, conductor ⁊ ſimiles, quando poſſunt referre queſtionem dominij.
3 Commodatarius ſi non reſtituit ratione harum legum, vtrum eſtimabitur res vel poſſeſſio, que pertinebat ad commodantez.

COmmodare.

Qui conuenitur ex cõtractu nõ poteſt referre queſtionem dominij. h. d. ¶ Quero, quid ſi habens cau-
a ſam a me ex aliquo contractu conuenitur rei vendicatione, an poſſit referri mihi queſtio dominij? Galiel. dicebat, quod Irner. antiquus gloſſator dicit contra ⁊ bene. Ad contra
1 ria reſponde per ordinem vt in gl. fallit † in predone, qui ſi conueniatur rei vendicatione, non poteſt referre queſtionez dominij. l. ſi quis emptionis. §. ſz hec ſuper illis. C. de preſc. trig. ann.
2 ¶ Opp. quia depoſitarius, † commodatarius b creditor, condu
b ctor ⁊ ſimiles poſſunt referre queſtionem dominij. ĩ. depoſi. l. qui rem. ⁊ C. loc. l. qui rẽ propriam. Sol. Aut ego volo agẽti ex ꝯtractu opponere exceptionem dicendo, tu non es dominus, aut dicendo, ꝙ alius eſt dominus, aut dicendo ꝙ ipſe qui conuenitur, eſt dominus. Primo caſu nõ poſſum, vt hic. ⁊ ĩ. de pig. act. l. ſi pignore. §. ſi predo. Aut ego volo opponere, ꝙ alius eſt dominꝰ,
c ⁊ tunc non poſſum. c d. l. qui rem. quia licet alius ſit dominus, tamen contractus conſiſtit etiaz in re aliena, ſecus ſi dominiũ alterius impediret contractũ, ⁊ per conſequens actionem ⁊ obligationem, vt in mutuo, quod nõ conſiſtit in re aliena, vt ff. ſi cer. pe. l. ij. §. in mutui autem datione. facit l. cum ſeruum. cum glo. C. de ſer. fugit. Aut reus vult dicere, ꝙ ipſe eſt dominus, vel (vt proprius loquatur) qđ ipſe erat dominus tempore cõtractꝰ, ⁊ tũc
d hec exceptio poteſt opponi d legibꝰ contrarijs. Ratio, quia dominium recipientis impedit tales contractus celebrari, merito actione ex eo contractu non poteſt agi. Sed ſi agitur condictione ex l. ſi quis cõductionis. C. loca. ſdeberet ante omnia reſtituere poſſeſſionem, ⁊ poſtea de dominio litigare, que lex proprie habet locum in contractu locationis, ⁊ cõductionis, ⁊ directa: ſed
e vtilis habet locum etiam in alijs cõtractibus e ſimilibus, vt ibi no. per glo. ⁊ doc. Idem dico, ſi ageretur ad poſſeſſionem condictione triticaria. l. j. ⁊ ij. ff. de tritic. ¶ Quero ſi commodatariꝰ
3 † ratione haruz legum non reſtituit, vtrum eſtimabitur res, vel poſſeſſio que pertinebat ad commodantem? Reſpon. ſi nõ reſtituitur per doluz iuratur in litem. l. iij. §. in hac. ff. eo. Si vero nõ eſt locus illi iuramento, tunc eſtimabitur res, nõ poſſeſſio. l. non ab re. C. vnde vi. ⁊ l. conductores. C. locati. Secꝰ, ſi eſſet ſine delicto, quia tunc eſtimaretur ſolũ poſſeſſio que pertinebat ad actorem, vt l. ſi duo. in ſi. vti poſſi. Huius ratio poteſt eſſe, quia quãdo agitur ex cõtractu, bona fides cõtractus hoc exigit ne de dominio referas queſtionẽ, que ratio ceſſat quãdo agiť ex delicto.

ADDITIONES.

a POMA. ¶ Cauſam. Vide Barb. in ſimili, conſi. j. vol. Bart. in l. index. ff. de mino.

b ¶ ALEX. Depoſitariꝰ, cõmodatariꝰ. No. Bar. ĩ l. rẽ alienã. ĩ. de pig. act. ⁊ ibi dixi, ⁊ vide omnino Bar. in l. qui rem. C. loc.

c ALEX. ¶ Nõ poſſum. Nõ, qñ agenti poſſit opponi exceptio dominij, vide latiꝰ p Bar. i l. ſi alienã. ſo. mat. ⁊ ibi p Bal. dicẽtẽ, ꝙ q̃do agiť actione ꝑſonali, aut nos loquimur, qñ agiť q̃ſi ꝯctu, ⁊ remittit ſe ad no. in l. idebiti. §. ſed ⁊ ſi nũmi. ff. de cõd. inde. Aut agiť ex maleficio, vľ quaſi, ⁊ remittit ſe ad no. in l. ⁊ ideo. §. Neratius. de ꝯdic. fur. Sed quãdo agiť ex cõtractu, dicit ipſe, aut dominiũ eſt cauſa validitatis cõtractꝰ, vt in mutuo. Aut eſt cauſa nullitatis, vt in emptione rei ſue. Aut e ꝯtra cõtractus eſt cauſa dominij vt eſt contractus emptionis regulariter, ⁊ hoc vltimo caſu dicit, ꝙ non poteſt opponi exceptio dominij tertij, niſi emineat euictio in limine cõtractus. vt l. pen. §. ſi. de reſcin. ven. In alijs duobus dic vt per Bar. in d. l. ſi alienã. ſed Io. ibi addit, ꝙ licet forte nõ admittať in quaſi cõtractu exceptio dominij tertij, in d. §. ſed ⁊ ſi nummi. admitteť tñ forte exceptio dominij ꝓprij cõuẽti. arg. l. bona fides. ff. depoſi. Sed ego in hoc dubito ꝓpter tex. in l. ſi quis ꝯductiõis. ⁊ qđ no. per gl. ⁊ Bar. C. loca. ⁊ qđ no. Bar. hic, ⁊ i l. ei a quo. de vſuc. vbi cõducẽs opponebat exceptionem proprij dominij contra locatorẽ agentẽ cõdictione ex lege, ⁊ ſic extra id, qđ erat actũ in locatiõe, ex quodã quaſi ꝯtractu agebat, ⁊ tñ nõ admittiť exceptio ꝓprij dominij cõuẽti. ⁊ qđ in d. l. ſi quis cõductiõis. ageretur ex quaſi cõtractu, hoc ſentit expreſſe Bal. in d. l. ſi alienã, in prin. ibi, aut ex ea que deſcendebat ex quodã quaſi cõtractu extra id qđ agiť, vt in cõdictione indebiti, vel ſine cauſa, ⁊c. iuncto eo qđ ipſe idem dicit in ea. l. ibi, ſecũdo caſu principali, quãdo agitur extra, ⁊c. Et ſic per ꝓdicta credo opi. Ioan. nõ eſſe verã, cũ nihil obſtat ad ꝓdicta l. bona fides ſi allegetur. Iſtis adde que no. Bar. in l. legata. ff. de adi. leg. Vtrũ per eum.

autem ſi ego ago contra authorem meũ, puta cõtra venditorẽ, an ipſe poterit mihi opponere, quod nõ erat dominus. Gl. no. in l. cum res. C. de probat. tenet quod non quam ſequitur Bar. ⁊ Bal. ⁊ ſupra dictis adde no. per Bal. in l. nec creditores. C. de pig. act. Et adde no. in l. cum res. alle. hic, ⁊ vide Pau. de ca. hic in fi. adde Pau. de ca. conſi. iij.

d ALEX. ¶ Poteſt opponi. Ergo cõtra hoc ponderaui caſum in l. pe. in verſi. in rez. ⁊ ibi Bar. ⁊ Bal. C. depoſ. cui minime poteſt reſponderi, ⁊ ſic Bar. ⁊ docto. ſunt ſibi ipſis cõtrarij.

e ALEX. ¶ Aliis contractibus. Itẽ eſt in his perſonis, que alio nomine tenent. in aliis non, quia ceſſaret ratio, quia per denegationẽ reſtitutionis videantur ſpoliare agentẽ, que fuit propria ratio illius legis, vt per Dy. in d. c. qui ad agendum. de re. iu. in vi. ⁊ per Cy. in l. ij. C. ſi cer. pe. Facit tex. no. in l. ſi mulier. §. q poſſeſſionez. ſ. quod me. cau. quem alle. Bar. in d. l. ſi alienaz. ſo. ma. ⁊ adde Dy. in l. interdicto. poſt gl. ij. de vi ⁊ vi ar. ⁊ cõtra ea, que dicit Bar. hic de delicto, facit d. l. ſi mulier. nec tex. in d. l. cõductores. loquitur, quãdo locator non erat dominus.

LEX XVII.

In commodato.

Pactum, vt veniat dolus futurus, non valet. h. d. De hoc dic vt ſ. de pac. l. ſi vnus. §. illd nulla. ⁊ i. de liberatione legata. l. Aurelius. §. Caio.

1 ☞ Directe actiones ⁊ contrarie ex quibus cõtractibus oriantur.
2 Actione in contraria an veniat dolus, vel culpa.

§. Contraria.

Actiones contrarie poſſunt principaliter intentari, ſicut directe. h. d.

1 ¶ Quero, † ex quibus contractibus oriuntur directe, ⁊ ex qui
a bus contrarie. Gl. dicit plene in l. cõſenſu, de act. ⁊ ob. dic vt ibi. Tamen quantũ ad propoſitũ, dic ſic. ¶ Quandoque nomẽ cõtractus variatur ex parte contrahentiũ, vt in emptione ⁊ venditione, locatione, ⁊ cõductione, ⁊ ſimilibus, tũc ex vtraque parte oritur directa ſecundum nomen ſuum. Quãdoque nomen cõtractus nõ variatur nec nomen contrahentiũ vel quaſi contrahentiũ, vt in ſocietate, ⁊ tunc idẽ, quia in vtraque parte oritur directa pro ſocio. Quandoque nõ variatur nomẽ contractus, ſed nomen cõtrahentiũ, vel quaſi, tunc ſi quidẽ hec variatio contingit, qꝛ nomẽ deſcẽdit a nomine, vt i cõmodato, depoſito, ⁊ mãdato, nã ex vtraqꝫ parte eſt idẽ nomẽ cõtractus, ſꝫ variat nomẽ cõtrahẽtiũ: qꝛ vnus appellat deponẽs, alter depoſitariꝰ, vnus mandans, alius mãdatarius, tũc actio variat in directã, ⁊ cõtrariã. Directa cõpetit ei qui habet nomẽ propriũ, cõtraria cõpetit ei q habet nomẽ deriuatũ, vt hic, ⁊ videbitis i. man. ⁊ depoſ. per totũ. Quãdoque nomẽ cõtrahentiũ variat aliter quã per hanc deriuationẽ, vt in cõtractu pignoris, qꝛ nomẽ cõtractus eſt idẽ ex vtraqꝫ parte, licet nomen cõtrahẽtiũ diuerſificat: qꝛ vnus vocat creditor, alter debitor. Idẽ, i cõtractu dotis, qꝛ nomẽ cõtractus dotis ex vtraqꝫ parte nõ variat licet vnus vocatur maritus, alia vxor. Idẽ in cõtractu tutele, vel quaſi tutele, ⁊ iſto caſu variatur ſimiliter per directã ⁊ cõtrariã, vt i. ti. j. l. j. ⁊ l. tutor. §. cõtrariã. ⁊ de contrario iudicio tutele. per totũ. In dote probat in l. omnino. i. de impẽ. ⁊ ibi dixi lꝫ gl. aliter ſentiat, ⁊ cõpetit directa ei, cuius eſt res tẽpore cõtractꝰ, ſup qua cõtrahit, aliis cõpetit cõtraria vt dictis legib. ⁊ per hoc dico, qd poſita actione ex emphyteuſi, vel ex fundo, de quibus dixi ſ. de cõdi. ex lege. l. j. variabit in directã, ⁊ ꝯtrariã, vt directa competat dño, cõtraria emphyteute, vel feudatario. ¶ Quero, vtrũ in hac cõtraria iuret in litẽ? Reſp. vt dixi in l. in actionibꝰ. ſ. de in
2 litẽ iurã. ¶ Quero † vtrũ in cõtraria veniat dolꝰ ⁊ culpa, ſicut in principali? Reſp. ſi cõtractꝰ celebratur gratia vtriuſqꝫ, idez eſſet in vna, ꝙ in alia. Sed ſi cõtractus celebrat gratia vnius tãtum, tũc nõ eſt idẽ, quia ceſſat ratio. vt i. eo. l. in rebus. §. itẽ qui ſciens. ⁊ l. pe. Et hoc dico plene in l. quod Nerua. i. depoſiti.

ADDITIO.

a ALE. ¶ Cõtractibꝰ oriunt. Per Bar. i l. curatoris. C. de ne. ge.

§. Si ex facto.

Obligatione ſecundaria quilibet ex heredibus tenet inſolidũ licet ſit heres ex parte, facit i. depoſi. l. ſi duo. ¶ Quero, ſi agit ad rei reſtitutionem, quod eſt cõſiliũ agẽtis, vt poſſit eſſe certus vtrum cõſequatur rem, vel eſtimationem? Reſp. quod omnes heredes ſimul litigare cogãtur, vt i. de edil. edi. l. quod ſi nolit. §. ſi plures. Preterea, ſi ageret cõtra vnum ſolutio partis non pareret liberationem, donec ab alio ſoluatur, vel totum intereſſe, vel alia pars tota. l. ſi non ſortẽ. §. ſi centum. ſ. de condi. inde. ⁊ l. ſi duo. i. depoſi. ⁊ de ver. ob. l. in executione. §. pro parte.

1 ☞ Cõtractꝰ ab initio ſunt volũtatis, ex poſtfacto neceſſitatis.
2 Commodatum a precario in quo differat. Et rationẽ diuerſitatis habes nu. 5.
Commodatur equus ſi mihi vt vadã ad villam, ineſt tacite tẽpus intra quod poſſim ire ⁊ redire.
4 Libellus quomodo format in precario, ⁊ quõ in commodato.
6 Cõmodatum repetã, ſi finitũ eſt tempus, in quo re commodata vti poteras abſqꝫ tua culpa, ⁊ nõ vſus fuiſti.
7 Inſtrumentum publicum poteſt ſcribi in tabulis de ligno, ⁊ in chartis de papyro.

a §. Sicut.

Si cõmodãs nõ patit cõmodatarium vti re ad eũ vſum, ad quẽ eſt cõmodata, cõtraria cõmodati tenet. h. d. Primo premittit quedã pambula ad declarationẽ queſtionis. Secũdo eã determinat. Secũda ibi, gerit,
1 ⁊ inde debet ſumi caſus in terminis. ¶ No. ꝙ cõtractus † ab initio ſunt volũtatis, ex poſtfacto neceſſitatis. ¶ No. tex. in fi. adiuuari quippe nos beneficio, ⁊c. ¶ Opp. i. depoſi. l. j. §. pe. Sol. aliud in depoſito, ꝙ totũ ſit gratia cõcedentis. vnde ei licet mutare voluntatẽ, ſi vult aliud in cõmodato, quod ſit gratia recipiẽtis tantũ. Opp. de l. j. ⁊ de l. cũ precario. ff. de pca. Sol. Aliud in precario, aliud in cõmodato. Et vt videamus rationez, opor
2 tet videre, in quo differt † cõmodatũ a precario. Gl. hic, in ver.
b nõ eſt officiũ. ⁊ in l. j. circa prin. i. de preca. dicit ꝙ cõmodatũ datur ad certũ vſum, precariũ datur ad vſuz incertũ. Quod intellige, quando datur ad certum vſum limitato certo tempore ex
3 preſſe vel tacite. Si enim cõmodo † equũ, vt vadas ad villã, ineſt tacite tẽpus, intra qd poſſis ire, ⁊ redire de villa, vt l. iij. §. ſi qs ita ſtipulatꝰ. iũcta gl. in verb. agit. ſ. de eo ꝙ cer. loc. Si enim daret ad certũ vſum nõ limitato certo tempore tacite, vel expreſſe, tũc eſſet precariũ, ⁊ poſſet reuocari ad voluntatẽ dñi. l. Luciꝰ. i. de dona. ⁊ ibi dixi tãgit p doc. in l. ij. C. eo. Ex hoc ſcias, in qua
4 † actione debes formare libellũ. Nã ſi miſiſti pro libro meo, vel pro equo, vt cõmodarẽ tibi nulla adiecta cauſa, tũc debet agi interdicto illo de pcario. Sed ſi adieciſſes certã cauſam, vt librũ ad corrigẽdũ gl. vel equũ ad equitãdũ ad villã, ⁊ ſimili. tũc de
5 bet agi cõmodati, finito vſu. Ex predictis † apparet ratio diuerſitatis, nã cũ pcariũ dat, nõ determinato vſu, ſi nõ poſſet reuocari ad domini volũtatẽ, videret proprietas inutilis, qd eſt abſurdũ, vt l. iij. §. ne tñ i vniuerſum. ſ. d vſuf. Que ratio ceſſat in cõmodato. Quid autẽ veniat in precario, dic vt l. queſitũ. i. de
6 prec. ¶ Quero quid ſi finitũ eſt tẽpꝰ quo potuiſti pficere vſuz ad quẽ cõmodaui abſqꝫ culpa tua, quia forte fuiſti infirmus, an poſſim repetere cõmodatũ? Gl. dicit ꝙ ſic, ne iſte caſus noceat cõmodãti, q certat de dãno vitãdo, ⁊ proſit cõmodatario q certat de lucro captãdo. l. itẽ illã. ſ. de cõſti. pe. facit l. ſi vno. §. itẽ cũ qdã. i. loca. ¶ Uenio ad verſi. vt accidit, ⁊ opp. de l. tutori. C. de neg. geſt. Sol. vt ibi, ⁊ dixi in l. ſi pupilli. §. fi. ſ. de negot.
7 geſt. Ult. ex hoc ver. no. argu. vt valeat inſtrumentũ publicũ, ſi ſcribat in tabulis de ligno, vel in chartis de papyro, Pro hoc i. de bono. poſſeſ. ſecundum tabu. l. j.

ADDITIONES.

a ALEX. ¶ Sicut. Quid in mutuo, ſi mutuaui tibi ad certũ vſuz an antequã ſit facta in illũ vſum cõuerſio, repeti poſſit. Bald. ꝙ nõ, in l. ij. c. e. per gl. in l. ſi penã. de ver. ob. ⁊ vide Bal. in l. iij. C. eo. quãdo dicatur cõmodatum ad certum vſum, ⁊ quando dicat vſus finitus, ⁊ quod no. Bar. in l. ſi penam. preallegata.

b ALEX. ¶ A precario. Idẽ tenet Bar. in l. ij. ſ. ſi cer. peta. ⁊ adde iſtis gl. hic alle. in l. cõtractus. de re iu. adde Bal. in l. ij. C. eo. ⁊ dixit Bal. in l. fi. C. de cõp. ꝙ precariũ magis accedit cõmodato, quam depoſito. Ita dicit ibi in iiij. oppo.

c ALEX. ¶ Inſtrumẽtũ publicũ. Ualet inſtrumẽtũ i tabulis de ligno, vel de papyro. Uide Spe. in tit. de inſtr. edi. §. inſtrumẽtuz. ver. itẽ ꝙ nõ eſt inſcriptũ. per Ant. in c. j. de fide inſtrumẽt. ⁊ ibi quid ſi in tabulis eburneis, vel eneis, vide Bar. in d. l. j. in prin. de bo. poſ. ſecun. tab. ⁊ ꝙ valet inſtrumẽtum in chartis de papyro, ⁊ in qualibet alia materia, eſt tex. ⁊ ibi Bal. i l. donatio. C. de donat. ⁊ hic adde tex. in l. quoniã indiguum. in fi. de teſta. ⁊ ibi Bar. ⁊ Bal. ibi in fi. Quid i chartis raſis, vide in l. charte. de bo. poſ. ſecun. tab. ⁊ qd ibi Bar. limitat. Sal. in d. l. quoniam. ⁊ ibi etiã per Ang. Adde ꝙ ſcriptura publica poſſit fieri in papyro, Bal. conſi. xiiii. ij. lib.

1 ☞ Creditor in centũ de cẽtum an poſſit petere viginti quinqꝫ. Et debitor poteſt excipere quod tota ſumma petatur, ſi iudicis iuriſdictio hoc patiatur. nu. 2.

a §. Duabus.

Ex pluribꝰ rebꝰ ſuperatis poteſt peti vna, nõ autẽ certa ps vniꝰ corporis. hoc dicit. ¶ Oppo. de l. ſi ſeruus. §. boue. ſ. de cond. fur. dic vt
1 ibi. Quero, † ſi debes mihi centũ, an poſſum petere xxv. de illis
b centuz. Reſpon. ſine dubio poſſum petere, vt l. cum quedam puella. in fi. ſ. de iuriſd. om. iu. nec petã vigintiquinque tanquã debita, ſed tanquam ex centum debitis, vt l. ſcire debemus. ⁊ ibi
2 per gl. i. de ver. oblig. Sed dubiũ eſt † an debitor poſſit dicere, volo ꝙ petas totum ſimul, ne diſtinguas me in plura iudicia. Gukel. dicit quod poteſt hoc dicere, argumẽ. ſ. de procu. l. nõ tamen

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

tamen.⁊ l.plane.§.famil.erciſ.⁊ §.de omnibus rebus ad eundem iudic.l.j.⁊ ij.Facit ſ.de exerci.l.ne in plures.⁊ l.quod ſi nolit.ſ.ſi plures.ſ.de edil.edic.quod videtur veruz,ſi iudicis iuriſdictio hoc patiatur,alias.ſecus,vt d.l.cum quedam.in ſi.

ADDITIONES.

a POMA.¶ Duabus. Uide Alex.in l.ſi mihi,⁊ tibi. in gl.i ꝓſi, non poſſe.de leg.j.

b ALEX.¶ De illis cētū. Adde ꝙ no.p Bal.in l.quidā exiſtimauerunt.ſi cer.pet.⁊ Bar.in l.nō eſt nouū.in ſi.ſ.de act.emp.⁊ vide etiā Bar.in d.l.quidā exiſtimauerunt.Ang.⁊ Jo.de Jmo.⁊ Bal.in l.j.ſ.de acquir.hered.Et adde quod Bal.etiā tenuit,ꝙ iſte libellus ſuſtētetur. Jta dicit ipſe in l.j.ſ.de acquir.hered.cuius contrarium ipſemet tenuit in l.ſi mihi ⁊ tibi.per illam glo. ibi,de leg.j.Tu teneas qđ dicit Bar.hic,⁊ in d.l.ſcire debemus. Pro quo adde quod no.voluit Jnno.in c.cum M.Ferrarien. de cōſtit.adde qđ no.Bar.in l.pretor.ſ.ſi mihi plures. de iniu. ⁊ Ang.in d.l.cum quedam puella.tamen doc.tenent cōtra Bar. ideo vide Joan.de Jmo.in d.l.ſcire debemus.qui conatur eum ſuſtinere cōtra alios,⁊ adde,quod ſtatim dicam,⁊ no.Bar. in l. nō eſt nouuz.in ſi.ſ.de act.emp.⁊ vide Bar.in auth.at qui ſemel. C.de proba.Et ex hac opin.Bar.limitatur tex. Inſti.de act.ſ.ſi minus.vbi etiam probatur cum glo.ſua,quod ſi de centum,que mihi promiſiſti,petij decem coram vno iudice,⁊ obtinui,vel ſuccubui,⁊ poſtea velim reſiduum petere,coram alio incompetēti in illa ciuitate,vel in alia,competit tibi exceptio declinatoria, quia non teneris reſpondere,niſi coram illo iudice primo. quod tene menti,quia forte prima facie dixiſſem cōtrarium,⁊ adde no. Inſti.de act.ſ.ſi quis agens.⁊ adde quod no.voluit Bar.in authen.at qui ſemel.de probat.⁊ ſing.Bald. ibi ⁊ poſt eum Jo.de Jmo.in l.ſi mihi.de leg.j.⁊ per eundem in l.j.in ſi.đ acquir. her. per Bal.no.in l.edita.in rep. Paduana.in ver.nunc videamus. de cumula.neceſ.de eden.per Bal.Ang.Sal.in l.cum quedā.§. de iuriſd.om.iud.per Pau.de Caſt.in d.l.ſi idem cum eodez.eo. tit.per Bal,Pau.de Caſt.Rom.in l.ſi idem cum eodē.in princ. de iuriſd.om.iud.per Bar.Ang.⁊ Jmo.in d.l.ſcire đbemus. de verbo.obligat.⁊ per eundem Bar.in l.ſi vnus.ſ.ſi cum mihi. de pac.⁊ l.ſi ex toto.ſ.ſi.de leg.j.per Bar.⁊ Bald.in l.ſi.C.de duo. reis.per Bar.in l.pretor.ſ.ſi mihi plures.ad fin.ſ.de iniu.⁊ aliquid per Ang.per illū tex.in l.age cum Geminiano.C.de tranſactio.⁊ per Bar.in l.cum quedam puella.de iuriſ.om.iudic.per Salic.in d.l.cum quedam.quid autem ſi actor poteſt cōſequi intentionem ſuam faciendo duo iudicia,⁊ illud idem poteſt conſequi vno iudicio.vide Cy.in l.quod tempore.⁊ ibi Bal.in ſi.C.de reſt.mil.⁊ hic adde quod no.voluit Bar.i d.auth.at qui ſemel. ⁊ ibi ſing.Bal.⁊ poſt eum Jmo.in preal.l.ſi mihi ⁊ tibi.i prin. p Bal.Ang.⁊ Salic.in d.l.cum quedam.in ſi.Et adde etiā quod Bal.tenet quod etiam iſte libell⁹ ſubſtentaretur. Jta dicit ipſe in l.j.ſ.de acqui.poſſ.cuius cōtrariū ipſemet tenet in d.l.ſi mihi ⁊ tibi.per gloſſ.ibi.Bar.ſing.ſequutus opi. Pet. tenet,qđ talis libellus non ſuſtentaretur. Tu teneas quod no.Bar.hic,⁊ i d.l. ſcire debemus.per id quod no. Jnn.in d.c.cum M.Ferra.⁊ adde quod no.Bar.in d.ſ.ſi mihi plures.ad ſi.⁊ Ang.in l.cū quedam puella. Aliqui tamen doc.etiam tenuerunt cum Bar.ideo vide Jmo.in d.l.ſcire debemus.qui conat ipſum ſuſtinere. Sed contra iſtam opi.Bar.quod actor nō cogatur etiā reo opponēte,petere tota centum,facit tex.in l.iam tamen.ſ.aliđ.ſ.iud.ſol. vbi dicit tex.quod ſi ſunt plures heredes creditoris, nō cogūt p vnū litigare,imo quilibet poteſt agere. Quod ſecus ē in heredib⁹ rei,quia per vnū tenētur omnes defendere. Et ſic apparet quod differentia eſt in creditore,⁊ reo,⁊ clarū eſt quod ex pſona heredis conditio obligationis non immutatur.l.ij.de ver. oblib.⁊ ſic,ſi creditor teneretur petere tota centū,heres ſimiliter cogeretur,vt d.ſ.aliud. Sz ad hoc pōt reſpōderi,⁊ ideo cōſidera,⁊ tene opi.Bar.per quā multū limitat cautela, quā ipſe ponit in d.auth.at qui ſemel.in ſi.⁊ ibi dixi.C.de proba. Jtē per hoc etiā multū limitatur tex. Inſti.de actio.ſ.ſi minus,vbi probatur cum gl.ſua quod ſi de centuz,⁊c. Adde tu vltra predicta Maria.Soc.in c.dilecti.artic.xxix.q.ij.de libel.obl.

1 ☞ Actiones tres competunt illi qui ſoluit eſtimationem rei commodate, que reuerſa poſtea eſt ad dominum.

2 Alternatiuorum quo ad actionem electio eſt actoris,quo ad ſolutionem rei ante litem conteſtatam.

3 Culpa quando eſtimetur.

§. Rem commodatam.

Actio cōmodati cōtraria competit vt dominus reddat rem in ſui poteſtatem reuerſam,vel eſtimationem acceptā.h.d.¶ No.quod iſta actio competit alterna

a tiue ad duo. Sed quero,cuius erit electio[a] † Gl.hic diſputat,finaliter tenet,quod ſit in electiōe eius,qui accepit reddere quod

1 vult.Tu dic clarius vt dicebat † do.Jac. tres ſunt actiones, ꝗ cōpetūt huic,qui ſoluit litis eſtimationē,ſcilicet actio ex eo contractu.⁊ hec datur alternatiue ad duo,vt hic. Jtem condictio ſine cauſa,⁊ iſta datur preciſe ad repetendam pecuniam data, vt l.ſi fullo.§.de cond.ſine cauſa. Jtem eſt rei vēdicatio,vt §.de rei

2 vēd.l.ſi culpa. Sed in actionibus † electio eſt actoris.vt ſ. de tribu.l.quod in herede.ſ.eligere. Rei vero eſt electio quid ſoluat ante lit.cōteſt.vt l.iij.circa prin.ver.⁊ generaliter.§.de eo qđ cer. lo. Unde quācunqꝫ actionem intentet ante lit.conteſt.dominus poterit eligere quod vult,poſt lit.conteſ.cogetur ſoluere ſecundum naturam actionis intentate,vel rem,ſi intentat actionē in rem,vel eſtimationem,ſi intentat cōdictionem ſine cauſa. Sz ſi intentatur actio ex eo contractu,poterit ſoluere quā vult,vt hic,ſicut in alijs obligationibus alternatiuis.l.eum q certam.

b ſ.de verb.oblig.¶ Ultimo no.ſi.huius gl.[b] ibi.hic † tamen non

3 res,ſz culpa fuit eſtimata,qđ eſt notādū,quādo agit actione ex eo ꝯtractu. Sec⁹ ſi ageretur rei vendicatione. Dixi in l.ſi fullo. alle.lz Dy.alit ſentiat in c.p poſſeſſore.extra de reg.iur. lib.vj.

ADDITIONES.

a ALEX.¶ Electio. Sz Ful.i l.ſi fullo.§.đ cōd.ſine cau. tenuit, ꝙ ei⁹ eſt electio in reb⁹,cui⁹ eſt in actione,per tex.no.i l.ſi ſeru⁹ legatus.ſ.cum homo.de leg.j.

b ALEX.¶ In ſi.hu⁹ gl. Uide Jmo.in l.j.ſ.ſi.ver.circa quintū. ſ.pro emptore.

LEX XVIII.

1 ☞ Culpa leuiſſima eſt non facere illud quod diligentiſſimus paterfamilias faceret.

In rebus.

Cōmodatarius tenetur de leuiſſima culpa,ſi ipſi⁹ gratia fuerit cōmodatū,nō de caſu,niſi culpa precedat. Sz ſi vtriuſqꝫ gratia fuerit cōmodatū,tenet ſolū de dolo ⁊ leui h.d.

1 ¶ No.ꝙ leuiſſima † culpa dr̄ nō facere illud,qđ diligētiſſim⁹ paterfamilias faceret. De quo dic vt dixi i l.quod Nerua.ſ.depo.

§. Siue autem.

Pro culpa commiſſa in faciendo competit actio ex eo contractu ⁊ legis Aquilie.h.d.

1 ☞ Expenſas paruas factas circa rem commodatam commodatarius non repetit.

2 Modicum non curatur.

a

§. Poſſunt.

[a] Expenſas alimentorū,vel valetudinis

1 † paruas ꝯmodatarius non repetit,[b] ſe

b cus in magnis.h.d.¶ No.iſtū caſum tex.⁊ no.non † eſſe curādū

2 de modico,de quo per Dy.in l.ſi propritas,de dam.infec.

ADDITIONES.

a ALEX.¶ Poſſunt. Inducit iſte tex.ad q̄ſtionez de eo q fecit expenſas in equo cōmodato,de quo vide Bar.i l.diuortio.ſ.impendia.ſol.mat. Quid in famulo,vide Bar.in l.ſi cum dotem.ſ. ſin autem in leuiſſimo.ſolu.matr.⁊ in l.legatis.ſ.de ali.⁊ cib.leg.⁊ quid in poteſtate,an debeat p̄ſtare medicinas iudici,vide Bartol.⁊ quod ibi dixi in d.l.legatis.

b POMA.¶ Non repetit. Uide Pan.in c.j.de cler.egrot.

1 ☞ Uitioſam tradens rem,tenetur ad intereſſe.

§. Jtem qui.

Cōmodans tenet de vitio rei,ſi ſciens fuit.h.d.¶ Oppo.⁊ videtur qđ etiam ignorans teneatur,quia in commodato venit leuiſſima culpa,vt §.eo.l.ſi vt certo.ſ.nunc videndū. Sol.ibi loquitur ex parte cōmodatarij,cuius gratia celebratus eſt ꝯtractus,hic ex parte cōmodātis,merito nō tenet niſi de dolo,ſubaudi ⁊ lata culpa.vt dixi in l.qđ Nerua.ſ.dep.Opp.de l ſz addes.ſ.j.ſ. lo.⁊ del.tenet. ſ.ſz ſi vas.ſ.de act.em.dicit gl.aliud in ſeruo vēdito ⁊ locato, vt

1 in cōtrarijs,aliud in cōmodato,vt hic. Tu vero † diſtinguas quīque res tradit ex tali cōtractu,ex quo dn̄s transfert dn̄iū,⁊ nō dn̄s vſucapiendi cōditionē,vt in emp.⁊ ven.⁊ ſimi. tūc ſi tradit rē vitioſam ſcienter,tenetur ad itereſſe,etiā extra rem, ſi tradit ignoranter,tenetur ad intereſſe,vel quāto minoris,quod dic vt l.Julian⁹.ſ.de act.emp.⁊ d.ſ.ſz ſi vas.in l.tenetur.eo.ti. Quādoque traditur ex tali contractu,ex quo non transfertur dominiū,⁊ tunc quādoque recipiens exhibet ſuū officiū gratioſe gra

a tia dantis,vt in depoſitario,⁊ mandatario,⁊ hic diſtingue[a] depoſitum a mādato,nam deponens de omni intereſſe tenetur.ſ. de fur.l.ſi ſeruus communis.ſ.qđ vero. Nam cuz gratia ipſius contractus celebratur,tenetur de leuiſſima,nec poteſt negari, quin in culpa aliquali fuerit tradendo rem vitioſam,vt d.ſ.qđ

b vero. Jn mandato vero[b] diſtingue, Aut procuratori, ſeu mandatario poteſt aliqua culpa imputari,⁊ tūc in nullo tenetur dominus. Aut non poteſt imputari culpa,⁊ tunc aut ei fuit mādatum de certo emendo,⁊ tunc de omni intereſſe tenetur dominus,ſicut in depoſito. Aut de incerto,⁊ tunc aut dominus potuit eum certiorare,⁊ tenetur in totum. Aut non potuit, ⁊ non tenetur,niſi vt rem pro noxa relinquat,ſi eſt res que poſſit noxam committere, vt ſ.mandati,l. inter cauſas.ſ.ſi cum ſeruum.

⁊ d.l.ſi ſeruus.§.qd vero.ſ. de furt. Si vero celebratur cõtractus gratia recipientis tantum, vt in commodato,⁊ tũc aut dominus fuit ſciens,⁊ tenetur in totum,vt hic. Aut non,⁊ non tenetur,niſi vt pro noxa dimittat,ſi poteſt noxam committere illa res,vt ſ.e.l.penul. Aut contractus celebratur gratia vtriuſque,vt locatio ⁊ cõductio,⁊ tũc diſtingue vas vitioſum ab alijs rebus vitioſis.l.ſed addes.ſ.loca.quod dic vt ibi.

ADDITIONES.

a ALEX. ❡ Diſtingue. Adde Bar.in l.j.C.de ſent.que pro eo qd inter. Et de qua culpa teneatur procurator, vide late Bar.in l. qd Nerua.in ix.q.prin.ſ.depoſi.

b ALEX. ❡ In mandato. Tu vero diſtingue late par Bartol. in repe.l.qd Nerua.in iij.q.prin.

1 ☞ Iudicio contrario quod poteſt peti,poteſt in compenſationem deduci.

2 Compenſationem de viginti que tibi debeo ſi mihi agenti ad decem opponis non condemnabor in alijs decem,niſi agatur per viam reconuentionis.

1 **§. Quod autem.** Quod †pōt cõtrario[a] iudicio peti poteſt in compenſationẽ
a
2 deduci.h.d. Hic eſt caſus vnius queſtionis,tu petis †a me decẽ, ego oppono compenſationem de viginti que mihi debes,iudex abſoluet me a decem petitis,ſed vtrum in reſiduis decem condẽnabit te in eodem iudicio. Glo.dicit quod non,niſi agatur per modum reconuentionis,vt not.in l.cum Papinianus.in ij.glo. C.de ſenten.⁊ Bal.hic.

ADDITIO.

a ALEX. ❡ Contrario. Adde Bald.in l.ſi tutores.C.de copn.⁊ Bal.idem qd hic in l.cum Papinianus.in verſi.item compeſatio.C.de ſen.⁊ idem Pau.de Ca.hic,⁊ pro hoc alleg.cum dectus.de ordi.cog.

LEX XIX.

AD eos. De damno dato a tertio non tenetur cõmodatarius,vel conductor.

LEX XX.

a **ARgentum.** [a]Si res culpa nuntij perdat perit periculo domini,ſi remittens nõ fuit in culpa male electionis h.d. De hoc dic vt ſ.eo.l.eum,qui.in ſi.

ADDITIO.

a ALEX. ❡ Argentum. Hanc legẽ limita,⁊ intellige in ſpecie, nõ in genere ſecundũ Ang.no.in l.ſi finita.§.ſi iam ruerint .de dã. infe.⁊ ibi dixi poſt Bar. Et adde an iſta lex habeat locũ vbicũque ego ſepius miſeram famulũ pro libro meo,poſtea vna die ſine mãdato venit ad te pro libro,⁊ aufugit, an ego tenear, vide in l.cuicunqꝫ.§.ſꝫ ⁊ cum fullo.in apoſtil.antiquorũ.ſ.de inſtit.⁊ ideo dicunt doc.in l.j.C.depoſi.⁊ ibi Cal.Cano.in c.j.de cõmodato.quod furtum factuꝫ a coniuncto,vel famulo,⁊ ſimili,reputatur caſus fortuitus,arg.iſtius legis,⁊ vide in d.l.eum qui.§.ſi. ſ.eo.vbi Bar.⁊ no.quod nuntius,licet ſit pauper,ſi tamen non erat male fame,nõ dicitur eligẽs eſſe in culpa.l.ſuſpectum.⁊ ibi Bar.de ſuſpec.tut. Adde an furtum factum a famulo reputet caſus fortuitus. Bal.conſi.lxxxix.lib.j.

LEX XXI.

REm mihi. Poſtquam quis eſt cõdemnatus commodati directa poteſt agere commodati contraria.h.d. ❡ Opp. de l.ſi fullo.ſ.de condictio.ſine cauſa. Sol.dicit gl.fateor quod habet locum actio commodati.vt hic ⁊ etiam ſine cauſa condictio, vt ibi,hoc non placet,quia ibi agendo condictione ſine cauſa non impugno ſententiam,quia ex poſtfacto deuenit ad non cauſam. Sed hic agendo ſine cauſa cõdictione impugnarem ſententiaꝫ, nam haberem neceſſe dicere iſtam cauſam fuiſſe iniuſtam tẽpore ſententie,⁊ ideo puto qd habet locũ actio cõmodati,vt tex. hoc dicit,per quam non dico cõtra ſententiam,ſed peto intereſſe meum per actionem commodati contrariam. ❡ Itẽ oppo. C.de condic.indeb.l.j.⁊ ſ.mãda.l.ſi fideiuſſor.§.in omnibus. Solut.dicit gloſ.fateor quod hic non competit condictio indebiti, quia ſolutum eſt authoritate ſententie,⁊ ſic concordat,vt in gl. Vel aliter hic ſententia fuit nulla,quia lata ex falſis inſtrumẽtis,ſed hoc non eſt veruꝫ,vt dicam in l.ſi pretor.§.Marcellus. ſ.de iudi.

§. In exercitu. Dolus ſerui non preiudicat cõmodanti,licet pro eo noxaliter teneatur.h.d.

LEX XXIII.

a **SI commodauero.** [a]Si re vtatur commodatari[a] ad eum vſum,ad quem commodata eſt,⁊ pereat ſine culpa cõmodatarij, cõmodatarius nõ tenetur.h.d.

ADDITIO.

a POMA. ❡ Si cõmodauero. Vide Fel.in c.auditis.de preſcri.

De pignoratitia actione. Rubrica vii.

❡ Dictum eſt ſupra de quibuſdaꝫ actionibus perſonalibus,verum,quia pignoratitia eſt actio,etiã perſonalis ſicut alie,ideo de ea ponit hic in tractatu perſonarum.⁊ nota.ſ. in tractatu de pigno. Ibi eniꝫ tractatur de actione hypothece, que eſt realis, l.pignus.ſ.de pignorib. Et que ſit differentia inter hypothecariam,⁊ pignoratitiam,ponit gl.in j.conſti. Digeſtorum.§.tertij.dic.vt ibi.

LEX I.

1 ☞ Pignus nudo cõſenſu cõtrahitur,etiã ſi alia res tradatur.
2 Error in materia pignoris non impedit conſtitutionem.
3 Dictio,preter,quando ponatur incluſiue,⁊ nu.7.
4 Pignus pretorium,⁊ cõuentionale quomodo differunt.
5 Debitor in pignore pretorio debito ſublato habet pignoratitiam vtilem,ſicut in conuentionali.
6 Error in nomine quando vitiet contractum.

1 **PIgnus.** Pignus †nudo conſenſu contrahitur,etiã ſi alia res tradatur.⁊ †error in materia pignoris cõſtitutionem
2 non impedit,h.d. Primo premittit vnuꝫ dictũ, ſecundo ex eo infert ad ſolutionem queſtionis. Tertio format aliam q.⁊ ſoluit. Secunda ibi,ſi igitur. Tertia ibi,ſi quis tamẽ. ❡ No.quod dixi in ſummario.
3 ❡ No.hic in ſi.ꝙ †dictio,preter,ponitur incluſiue,⁊c.* Itē de
* dictione,vſque,intellige. Circa tamen iſtam dictionem vſque,diuerſe dantur regule,ſiue opiniones. Nam dicunt quidam,ꝙ dictio,vſque,ſi ſit in lege poſita ſumit incluſiue. Huius ratio eſt, ne lex ſit incerta.C.de dona.l.ſancimus.in prin.⁊ C.de ſacroſan. eccleſ.l.illud quod.C.de nouo Cod.compo.conſtit.j.§.quibus. Et hoc eſt verum,niſi cõtrarietas,vel inconuenientia ſequeretur:quia tunc ſumeretur excluſiue,vt ſ.an per aliuꝫ cau.appe. l.j.§.ſed ⁊ ſi ea.iuncta l.abſentem.§.aduerſus.ad ſi.ſ.de pe⁊s.⁊ l.meminiſſe in princip. de offi.procõſu. Idem,ſi ſit appoſita in vltima voluntate.de lega.iij.l.patronus.§.Sẽpronio.iũcta gl. ibi in verb.vſque.niſi aliud appareat ex contractu nato ex vltima voluntate.de lega.j.l.filiuſfamilias.§.ſi libertas.iũcta gl.in verb.vſqꝫ. Idem ſi a contrahentibus ratione predicta:niſi aliud appareret ex magnitudine pretij,vel rei,que venditur,vt ſ.de lega.ij.l.qui ſoliduꝫ.§.j.⁊ quod nota.ſ.de ſuperficie.l.j.§.j.de iu. dot.l.cum in fundo.§.vxor.vel alias in verbis in cõtractu appoſitis,vt ſi promitto tibi deceꝫ qualibet die pro carnibus,vſqꝫ ad diem veneris,apparet ꝙ illa dictio nõ includit. Arg.ſ.loca.l.ſi vno anno.in prin. Alij dicũt ſic,dictio,vſqꝫ,aliquãdo eſt determinatiua temporis,⁊ tunc ratione temporis includit. arg.ſ. de condi.⁊ demon.l.iiij.§.ſi. Aliquando eſt determinatiua rei, vel loci:⁊ tunc res vel locus,circa quem apponitur hec dictio, vſque,erat ſub nominatione caſuum prius nominatorum,⁊ tũc includit. Aut nõ erat ſub nominatione caſuum prius nominatorum,⁊ tũc proprie excludit,vt ſi vendam fundum,vſqꝫ ad viã publicam,vel ſi dicam vſque ad talem arborẽ. Quia ſi erat mea arbor videtur includi:ſi aliena,tũc non.ſ.de contrah.empt.l.littora.⁊ de lega.iij.l.patronus.§.Sempronio. Aut erat dubium, an eſſet ſub ordinatione caſuum prius nominatorum.⁊ tunc ſeruã,ꝙ ſi ſit odium includere,excludat. Si ſit fauor includere,includat tunc.arg.l.an per alium cau. appel.l.j.§.j.ibi,vſqꝫ ad relegationem.ſ.de lib.⁊ poſt hu.l.cum quidam. In dubio autẽ dicerem arborem communem.arg.ſ.commu.diuid.l.arbor.⁊ l.p
* regione.de acq.re.do.* ❡ Ad primũ opponitur,iura realia ſolo conſenſu nõ conſtituuntur ſine traditione.C.de pact.l.traditionibus.ſ.de vſufruct.l.iij.§.j.⁊ l.ſi partem.in prin.quemad mod.ſer.amit. Sol.ſpeciale eſt in pignore,vt hic,⁊ l.ſi tibi.§.de pignore.⁊ ibi no.ſupra de pact.ratio quia modici preiudicij eſt.* Contra
* Similis ratio in l.fina.C.quando res pig.oblig.poſ. Solut.ibi
a hoc facit.[a]l.qui ... tem.§.primo.ſ.de conſtitu. pecu. quis promiſit pignus ſe daturum,⁊ non declarauit ſpeciem
b vnde non poteſt[b]intelligi pignus conſtitutum in genere, vt videbitis nota.in hac lege in penult.gloſſ. Secus ſi certa ſpecies fuiſſet expreſſa,quia tunc ſtatim fuiſſet conſtitutum pi
c gnus,ſecundum Gul. ❡ Nunc intro glo.mag.[c]⁊ oppon.de l.nõ eſt mirum.ſ.eo.vbi requiritur traditio. Sol.ibi loquitur in pignore pretorio,hic in pignore conuentionali. Et hinc ſumpta occaſione,gloſſa hic ponit differentias,inter pignus pretoriũ
4 ⁊ conuentionale,quam gloſſam vide,⁊ ſigna. Tu † tamen dic clarius,